

TAMPEREEN YLIOPISTO
Johtamistieteiden laitos

VERKOSTOJEN TOIMIVUUS POLIISIN
MÄÄRÄÄMISSÄ
PÄIHDERIIPPUVUUSSELVITYKSISSÄ

Hallintotiede
Pro gradu – tutkielma
Huhtikuu 2010
Ohjaaja: Sirpa Virta

Pasi Back

TIIVISTELMÄ

Tampereen yliopisto	Johtamistieteiden laitos, turvallisuushallinto
Tekijä:	PASI BACK
Tutkielman nimi:	Verkostojen toimivuus poliisin määräämissä päihderiippuvuusselvityksissä
Pro gradu – tutkielma:	86 sivua, 7 liitesivua
Aika:	Huhtikuu 2010
Avainsanat:	Verkostot, lähipoliisitoiminta, päihderiippuvuus, päihderiippuvuusselvitys, poliisi

Verkostoituminen ja sidosryhmäyhteistyön edistäminen nähdään yhä tärkeämpänä voimavarana poliisihallinnossa, sillä yksin toimimalla ei saada aikaan riittävää tehokkuutta ja vaikuttavuutta. Päihderiippuvuusselvitysten tekeminen edellyttää verkostoitumista ja hyvää yhteistyötä toimijoiden kesken. Verkostoituminen tulee nähdä laajana käsitteenä organisaatiotasolta yksilötasolle ulottuvana verkottumisena. Lähipoliisitoiminnassa korostetaan paikallista verkostoitumista ja suunnitelmallista yhteistyötä, kumppanuudet perustuvat vastavuoroisuuteen ja hyödyntävät kaikkia päihderiippuvuusprosessiin osallistuvia tahoja.

Tutkimuksessa selvitetään, miten verkostot ja kumppanuudet Keski-Suomen poliisilaitoksen alueella toimivat ja tutkimuksella on pyritty tunnistamaan prosessin vahvuudet ja heikkoudet. Tutkimus on toteutettu haastattelemalla keväällä 2009 yhdeksää (9) poliisin ja sairaanhoidon edustajaa, jotka työskentelevät kiinteästi päihderiippuvuusselvitysten parissa.

Tämän laadullisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmänä on puolistrukturoitu haastattelu (teemahaastattelu).

Tutkimus osoitti, että poliisi määrää ajo-oikeudenhaltijan Keski-Suomessa aina päihderiippuvuusselvitykseen, kun edellytykset vaan täyttyvät. Tutkimus osoitti, että prosessin toimivuuteen ja kumppanuussuhteisiin ollaan pääosin tyytyväisiä, mutta järjestelmä ei ole täysin aukoton ja pienillä tarkennuksilla siihen saadaan parannusta. Samalla myös prosessin kehittämisehdotuksia nousi esiin.

SISÄLLYSLUETTELO

1 JOHDANTO	4
1.1 TUTKIELMAN TAUSTA	4
1.2 TUTKIMUSONGELMA	13
1.3 AIKAISEMMAT TUTKIMUKSET.....	15
1.4 TUTKIELMAN RAKENNE	16
2 TUTKIMUKSEN KESKEISET KÄSITTEET	18
3 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS.....	22
3.1 LÄHIPOLIISITOIMINTA	22
3.2 VERKOSTOT JA KUMPPANUUDET	28
3.3 LAINSÄÄDÄNTÖ JA OHJEET	36
3.3.1 Poliisilaki.....	36
3.3.2 Tieliikennelaki	37
3.3.3 Sisäasiainministeriön ohje	41
3.3.4 Ajokorttidirektiivi	42
3.3.5 Hallintolaki.....	44
3.4 POLIISIN MENETTELY AJO-OIKEUDENHALTIJOIDEN PÄIHDERIIPPUVUUDEN VALVONNASSA	45
3.4.1 Rattijuopumukseen tai törkeään rattijuopumukseen syyllistyneiden alkolukko.....	45
3.4.2 Rattijuopumuksesta, törkeästä rattijuopumuksesta tai huumausainerikoksesta epäiltyjen ohjaaminen päihderiippuvuuden arviointiin	46
3.5 PÄIHDERIIPPUVUUDEN ARVIOINTIPROSESSI	47
4 TUTKIMUKSEN AINEISTOT JA MENETELMÄT	50
4.1 AIHEEN VALINTA.....	50
4.2 TUTKIMUSYMPÄRISTÖ.....	52
4.3 TUTKIMUSMENETELMÄ JA AINEISTO.....	53
4.4 KOHDERYHMÄN VALINTA JA HAASTATTELURUNKO	56
4.5 AINEISTON ANALYYSI JA TULKINTA	59
5 VERKOSTOJEN TOIMIVUUS TUTKIMUSTULOSTEN MUKAAN....	61
6 JOHTOPÄÄTÖKSET	71
LÄHDELUETTELO.....	80
HAASTATTELUT	86

1 JOHDANTO

1.1 Tutkielman tausta

Suomessa jää vuosittain kiinni runsaat 20 000 rattijuoppoa. Todellisuudessa rattijuoppojen määrä liikennevirrassa on kuitenkin tätä huomattavasti suurempi ja kiinnijäämistilastot näyttävät vain sen, kuinka paljon on ollut rattijuopumusvalvontaa. Kuolemaan johtaneista liikenneonnettomuuksista jopa joka viides ajetaan humalassa. Rattijuopumus on liikenneturvallisuusriski, joten sen ehkäisemiseen on kaikin mahdollisin keinoin puututtava. Toistuvien rattijuopumusten taustalla on yleensä alkoholismi ja liikennejuopumukseen syyllistyminen on siten todennäköinen merkki mahdollisesta päihderiippuvuudesta.

Rattijuoppojen hoitoonohjausprojekti (Päihteet ja ajokortti -projekti) toteutettiin 1.10.1998 - 31.3.2001. Projektin loppuraportin mukaan hoitoonohjaustoiminnan taustalla olivat liikenneturvallisuuden parantamiseen liittyvät pyrkimykset. Toiminnan tavoitteena oli vähentää rattijuopumuksen uusiutumista arvioimalla kuljettajien ajokelpoisuutta ja tarjoamalla heille apua päihteiden käytön hallitsemisessa. Projektissa kerättiin käytännön kokemuksia sekä Tampereelta että eri puolilta Suomea.

Projektin tavoitteena oli kehittää välineitä päihderiippuvuuden arvioimiseksi. Rattijuopumuksen todettiin olevan usein merkki elämänhallinnan vaikeuksista ja päihdeongelmista. Hoidollisen lähestymistavan kehittämisessä pyrittiin huomioimaan sitä, miten päihderiippuvuusarvioon ohjattuja asiakkaita voidaan tukea ja motivoida ajokorttiarvion aikana.

Päihteet ja ajokortti -projekti oli toimintatutkimus, jonka tehtävät selkiytyivät käytännön työstä nousseiden tarpeiden kautta. Projektin osa-alueiksi oli valittu seuraavat tehtävät:

- 1) Moniammatillisen yhteistyön organisointi paikallisesti
- 2) Arviointityön sisällön kehittäminen
- 3) Kohderyhmien kartoitus: ketkä tavoitetaan
- 4) Valtakunnallisen tilanteen kartoitus
- 5) Neuvonta, koulutus ja tiedotus

Mikä oli hoitonojhausprojektin lopputulos? Vuosina 1999 - 2000 poliisi teki päätöksen vaadittavasta lääkärinlausunnosta 322 henkilölle. Näistä miehiä oli 287 ja naisia 35. Arviointiin hakeutui 80 % poliisin ohjaamista henkilöistä ja näistä 6 henkilöä kuoli tarkastelujakson aikana. Kielteisiä lääkärinlausuntoja kirjoitettiin vain muutama, sillä osa arvioon tulijoista keskeytti ohjelman ennen lausunnon kirjoittamista. Huumaantuneina ajaneita osallistui arvioon 27 henkilöä.

Projektissa tavoitettiin parhaiten ne henkilöt, jotka kokivat tarvitsevansa ajokorttia ja pystyvät sitoutumaan pitkään arviointijaksoon:

- Ensikertalaiset, joilta ei vaadittu lääkärinlausuntoa, eivät hakeutuneet tarjottuihin keskusteluihin.
- Nuorista lyhytaikaisen ajo-oikeuden haltijoista tavoitettiin suurin osa ja he myös kävivät arvioissa sovitusti. Arvio keskeytyi parilla henkilöllä, joilla oli erilaisia elämän vaikeuksia kuten vaikea päihdeongelma ja rikollisuutta.
- Rattijuopumuksen uusijoista tavoitettiin ne, jotka pystyvät sitoutumaan pitkään ohjelmaan. Vaikean

päihderiippuvuuden takia keskeytyi muutamia arviointeja. Näissä tapauksissa henkilöt eivät kyenneet tai olleet motivoituneita muuttamaan juomatapojaan. Osa näistä asiakkaista totesi voivansa ajaa ilman ajokorttia. Osalla ei ollut autoa käytössä, joten ajokorttia ei pidetty kovin tärkeänä.

- Huumaantuneena ajaneista arviointiin sitoutui henkilöitä, jotka olivat päässeet jo irti päihdeongelmasta. Tällä toiminnalla todettiin olevan vaikeaa tavoittaa päihdekierteessä olevia huumeiden käyttäjiä. Ainekeskeisessä elämäntilanteessa ajokortin hankinta ei ole päällimmäisiä tavoitteita. Ajokorttia tarvitaan, mutta asioiden toivotaan ratkeavan ilman omia ponnistuksia.
- Toistuvasti päihtyneenä säilöön otetuista henkilöistä, joilla ei ollut rattijuopumuksia, vain muutama varasi arviointiajan. Arviointijaksoa ei aina edes aloitettu, sillä heidän kohdallaan tarvitaan usein kuntoutushoitajakso ennen arviointia. Monet päihtyneenä säilöön otetuista olivat asunnottomia eikä heillä ollut autoa. Ajokorttia pidettiin kuitenkin itsetunnon kannalta tärkeänä henkilöllisyystodistuksena.
- Huumausainerikoksiin syyllistyneistä ei-rattijuopoista tavoitettiin henkilöitä, jotka olivat olleet kuntoutushoidossa ja pyrkivät tosissaan elämänmuutoksiin. Muiden huumausainerikollisten kanssa työskentely koettiin erittäin hankalaksi. Tälle ryhmälle ajokortin takaisinsaanti ei ollut riittävä yksittäinen motiivi päihderiippuvuuden hoitamiseen.

- Niistä henkilöistä, jotka poliisi ohjasi arvioon, mutta jotka eivät sitä aloittaneet, ei ollut tarkkaa tietoa. Ilmeisesti tähän ryhmään kuuluvat henkilöt eivät kokeneet tarvitsevansa ajokorttia. Monilla oli myös vaikea päihdeongelma. Arvion keskeyttäneiden kohdalla oli yleistä se, että he palasivat arvioon, kun tarvitsivat ajokorttia muuttuneen elämäntilanteen vuoksi. Esimerkki tällaisesta elämäntilanteen muutoksesta oli uusi työ, johon tarvittiin ajokorttia.

Raportin mukaan arviointi olisi onnistunut sosiaali- ja terveydenhuollon silloisissa rakenteissa, mutta olisi vaatinut kiistatta lisäpanostusta, joka olisi tullut taata valtakunnallisesti ensisijaisesti perusterveydenhuoltoon ja päihdehuoltoon kohdentuvien resurssein. Poliisin ja arviointitahojen yhteistyö olisi tullut mahdollistaa tiedonkulkua helpottavin lainsäädännöllisin muutoksin.

Vuonna 2007 neljä ministeriötä (LVM, OM, SM ja STM) allekirjoittivat asiakirjan tieliikenteen tulevaisuudessa tarvitsemista turvallisuustoimista. Turvallisuustoimet koostuvat liikennevalvonnan tehostamisesta sekä rattijuopumuksen torjumisesta, johon sisältyy mm. varhainen puuttuminen päihdeongelmiin.

Asiakirjan mukaan terveyden- ja sosiaalihuollon varhaista puuttumista päihdeongelmiin kehitetään hallitusohjelman mukaisesti. Erityisesti mini-intervention käyttöä tehostetaan ajokorttitarkastusten yhteydessä. Kiinnijääneiden rattijuoppojen päihdetilanteeseen puututaan välittömästi. Lisäksi päätettiin käynnistää eri paikkakunnilla kokeilu, jossa poliisilaitoksen sosiaalipäivystys puhuttaa kiinnijääneen

rattijuopon 24 tunnin kuluessa tapahtuneesta. Hoitoon hakeutumista tuetaan ja hoitoa kehitetään mm. sopimalla poliisin ja sosiaali- ja terveydenhuollon kesken hoitoonohjausjärjestelystä. Alkoholiohjelma/THL koordinoi hallinnonalojen yhteistyötä.

Pilottihankkeeseen osallistuu neljä pilottikuntaa: Helsinki (poliisipiiri tarkentumatta), Jyväskylä, Hämeenlinna ja Rovaniemi. Hämeenlinna keskittyy alle 25 -vuotiaisiin kuljettajiin, Jyväskylä rajaa mahdollisesti myös pilotoinnin kohderyhmää ja Helsinki sekä Rovaniemi ottavan kokeiluun mukaan kaikki päihtyneet kuljettajat.

Pilottihankeen tavoitteena on kehittää nykyistä järjestelmää ja toimintatapoja rattijuopumukseen puuttumiseksi yhteistyössä poliisin sekä sosiaali- ja terveystoimen kesken sekä ehkäistä uusintarattijuopumuksia.

Pääsääntöisesti interventio kohdistetaan kaikkiin päihtyneinä ajaneisiin kuljettajiin iästä, päihdyttävästä aineesta ja asuinkunnasta riippumatta. "Puhuttelu" ajoitetaan viranomaisten arvion perusteella sopivaan ajankohtaan - poliisin ja terveydenhuollon toimenpiteet hoidetaan ensisijaisesti. Varsinainen päihdekeskustelu (puhuttelu) on sisällöltään kaikille kuljettajaryhmille sama, vaikka osa päihtyneenä ajaneista (esim. nuoret, iäkkäät, ns. huumeusketit sekä muihin rikoksiin syyllistyneet kuljettajat) jatkavat poliisin sekä sosiaali- ja terveystoimen jatkotoimenpiteisiin. Hankkeessa kokeiltava keskustelutilaisuus ei ole siten vaihtoehtoinen, vaan rinnakkainen toimenpide ajokyvyn arvioinnille, huumausaineen käyttörikoksesta ensimmäisen kerran kiinni jääneen hoitoonohjaukselle ja alaikäisen puhuttelulle tai muille toimenpiteille.

Hankkeessa sovitaan yhteisistä toimintalinjoista, mutta paikalliset kokeilut voidaan rakentaa toisistaan poikkeavilla tavoilla, koska kokeilupaikkakuntien sosiaali- ja päihdepalvelut eroavat toisistaan. Sosiaalipäivystyksen lisäksi rattijuopumuksesta kiinni jääneet voidaan ohjata terveyskeskukseen, A -klinikalle tai nuorisoasemalle. Lastensuojelun toimenpiteet astuvat alaikäisten kohdalla luonnollisesti mukaan. Palveluntarve on suurin yöaikaan ja viikonloppuisin, kun kunnalliset palvelut ovat suljettuja. Palveluohjauksen tarvetta esiintyy varsinkin suurissa kaupungeissa.

Tavoitteena on, että viranomaistapaamiseen meno on asiakkaalle mahdollisimman helppoa. Siksi periaatteena on, että asiakkaalle ehdotetaan tapaamisajankohtaa joko niin, että poliisi varaa hänelle ajan tai sosiaalihuollon työntekijät ottavat henkilöön yhteyttä. Toiseksi tavoitteena on ohjata asiakas 24 tunnin aikana tai muutoin nopealla aikataululla sosiaalihuollon palveluihin. Pilotin käyttöönotto on tapahtunut 1.6.2009 ja päättyy 31.5.2010.

Poliisi ei saa antaa eikä uudistaa ajokorttia, jos ajokortin hakija ei kykene pidättäytymään ajamasta alkoholin vaikutuksen alaisena. Poliisilla on ollut mahdollisuus epäillyn päihderiippuvuuden ilmetessä määrätä henkilö toimittamaan päihdelääkärin lausunto mahdollisesta päihderiippuvuudestaan. Päihderiippuvuus selvitysten määräämisen tarkoituksena on liikenneturvallisuuden parantaminen ja sitä kautta liikennejuopumusten vähentäminen ajo-oikeuteen puuttamalla. Luonnollista on, että ajoon lähtemistä ei voida näillä tavoin estää. Ajamiseen ei tarvita ajokorttia, mutta näillä asioilla on mahdollisuus vaikuttaa ainakin jossakin määrin liikennejuopumukseen.

Poliisin ylijohdo asetti 5.4.2006 työryhmän laatimaan ehdotuksen lähipoliisitoiminnan strategiaksi osana ennalta estävän poliisitoiminnan strategiaa, koska poliisitoimintaa haluttiin kehittää edelleen entistä enemmän turvallisuutta rakentavaksi ja ongelmia ennalta estäväksi. Taustalla oli mm. kansalaisten toive poliisin paremmasta näkyvyydestä. Samaan aikaan poliisin organisaatorakennetta oltiin myös muuttamassa. Edelleen haluttiin saavuttaa säästöjä ja parantaa ennalta estävällä toiminnalla toiminnan tuottavuutta. (Lähipoliisitoiminnan strategia 2007: 1.)

Sisäasiainministeriön poliisiosaston ”Lähipoliisitoiminnan ja turvallisuusyhteistyön kehittämisen strategiset linjaukset ja tavoitteet 1/2007” -raportti julkaistiin 12.1.2007 työryhmän työn tuloksena. Työryhmän loppuraportissa lähipoliisitoiminta määritellään *”poliisin perustehtävän hoitamista kansalaisläheisesti, laadukkaasti ja tehokkaasti. Sen tavoite on tuottaa turvallisuutta ja turvallisuuden tunnetta, vähentää ja ehkäistä rikollisuutta ja järjestyshäiriöitä, ja siten myös säilyttää poliisikuva myönteisenä ja poliisiin kohdistuva luottamus korkealla tasolla”*.

Lähipoliisitoiminta ei ole siten *”mitään erillistä tai irrallista toimintaa, jota toteuttaisi vaan siihen nimetyt lähipoliisit, vaan turvallisuutta tuottavan ja ennalta estävän poliisitoiminnan toiminta-ajatus, joukko periaatteita ja strategisia tavoitteita, joiden toteutustavat voivat vaihdella”*.

Raportin mukaan toteutuksessa on huomioitava paikallinen toimintaympäristö, sen tarpeet ja ongelmat. Samoin toiminta-ajatus tulee huomioida poliisin kaikkien palvelujen osalta ja sen toteuttaminen

tulee kattaa poliisin kaikki organisaatiotasot ja -yksiköt. Lähipoliisitoiminnassa korostetaan poliisipalvelujen ja toiminnan kansalaisläheisyyttä, palvelujen hyvää laatua ja vaikuttavuutta. (Lähipoliisitoiminnan strategia 2007: 3.)

Laatu mainitaan yhtenä lähipoliisistrategian periaatteista. Poliisin ylijohdo on hyväksynyt poliisin laatustrategian 20.1.2006. Laatustrategian mukaan *”poliisin laatutoiminnalla tavoitellaan parempaa työn tuloksellisuutta ja tuottavuuden paranemista. Lisäksi laatutoiminnalla yhtenäistetään työmenetelmiä ja luodaan poliisityölle ennustettavuutta. Laatua kehittämällä parannetaan myös poliisin asiakaspalvelua ja laatutoiminnan on katettava koko poliisihallinto”*.

Lähipoliisistrategian yleisenä tavoitteena on turvallisuuden ja turvallisuudentunteen tuottaminen ja rikollisuuden ja häiriöiden ennalta estäminen, millä on vaikutusta poliisiin kohdistuvan luottamuksen säilyttämiseen. (Lähipoliisitoiminnan strategia 2007: 11.)

Lähipoliisistrategian mukaan poliisin tulee edistää kansalaisläheisyyttä näkyvyyttä lisäämällä, mutta myös kansalaisten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia tulee pyrkiä lisäämään. Palaute- ja yhteydenottokanavia tulee lisätä ja jakaa oikeata ja realistista informaatiota. (Lähipoliisitoiminnan strategia 2007: 11.)

Lähipoliisistrategia korostaa paikallisen verkostoitumisen osalta paikallisuutta, paikalliset strategiset rajoitteet ja toimintaympäristön muutokset huomioon ottaen. Kumppanuus perustuu vastavuoroisuuteen ja hyödyntää siten kaikkia osapuolia. Strategiassa tuodaan esiin myös verkostojohtamisen ja verkostojohtamistaitojen merkitys ja niiden

kehittäminen. Kumppanuuksien hallinta on nähtävä tulevaisuudessa poliisissa yhtenä päällystön ja päälliköiden osaamisvahvuutena. (Lähipoliisitoiminnan strategia 2007: 12.)

Tietojohdoisen poliisitoiminnan käytäntöjä tulee kehittää laadun, tehokkuuden ja vaikuttavuuden takaamiseksi. Kaiken poliisitoiminnan, myös lähipoliisitoiminnan onnistumisen edellytyksenä on oikea ja luotettava tieto, millä poliisitoimintaa voidaan kohdentaa tarvittaviin kohteisiin ja ilmiöihin organisaation eri tasoilla. Tietojohdoisen poliisitoiminnan tuloksia tulee hyödyntää myös koulutuksessa ja parhaiden käytäntöjen tunnistamisessa. Tietojohdoinen ajattelutapa on nostettu yhdeksi koko eurooppalaisen poliisitoiminnan kehittämisohjelmaksi. (Lähipoliisitoiminnan strategia 2007: 14–15, 19.)

Lähipoliisitoiminnan keinoja ja toimintamalleja tulee ajanmukaistaa myös kansainvälisen poliisitoiminnan ja kotimaisen poliisitoiminnan ja hallinnon kehittämisen kautta. Järjestäytynyt ja kansainvälinen rikollisuus sekä terrorismin uhka aiheuttavat haasteita eri maiden poliisiorganisaatioiden väliselle tiedonvaihdolle ja menetelmille (Lähipoliisitoiminnan strategia 2007: 6.)

Lähipoliisitoimintastrategian mukaan lähipoliisitoiminta mainitaan tärkeimpänä tai keskeisempänä toimintatapana myös useissa muissa kansallisissa strategioissa, kuten mm: Kansallisessa rikosentorjuntaohjelmassa (1999), Arjen turvaa -ohjelmassa (2004), Poliisin laatustrategiassa (2/2006). paikallisen turvallisuussuunnittelun kehittämistyöryhmän raportissa (2006) sekä Poliisin toimenpiteet väkivallan estämisessä ja vähentämisessä (10/2005) -raportissa. Lähipoliisitoiminnan merkitystä korostetaan sisällyttämällä

lähipoliisitoimintastrategia poliisin tulosohtausjärjestelmään, missä sen toteutumista seurataan.

Poliisihallinnossa tulosohtaus toteutetaan käytännössä siten, että mahdollisimman konkreettiset tavoitteet kirjataan tulossopimukseen sisältyvien avainprosessien sisään (mm. valvonta- ja hälytystoiminta, rikostorjunta ja lupapalvelut) huomioiden valtakunnalliset linjaukset ja paikallisen toimintaympäristön vaatimukset. Tulossopimukseen kirjatut tavoitteet jalkautetaan edelleen tulos- ja kehityskeskustelujen kautta käytännön konkreettisiksi toimenpiteiksi.

Verkostoituminen ja sidosryhmäyhteistyön edistäminen nähdään yhä tärkeämpänä voimavarana poliisihallinnossa, sillä yksin toimimalla ei saada aikaan riittävää tehokkuutta ja vaikuttavuutta. Päihderiippuvuusselvitysten tekeminen edellyttää verkostoitumista ja hyvää yhteistyötä toimijoiden kesken. Verkostoituminen tulee nähdä laajana käsitteenä organisaatiotasolta yksilötasolle ulottuvana verkottumisena. Lähipoliisitoiminnassa korostetaan paikallista verkostoitumista ja suunnitelmallista yhteistyötä, kumppanuudet perustuvat vastavuoroisuuteen ja hyödyntävät kaikkia päihderiippuvuusprosessiin osallistuvia tahoja.

1.2 Tutkimusongelma

Vanhan sanonnan mukaan hyvä kysymys on jo puoli vastausta ja ongelman asettaminen ja muotoileminen on usein vaikeampaa kuin sen ratkaiseminen (Hirsjärvi, Remes & Saravaara 2007: 121). Tutkimus on siis ongelmien ratkaisua. Jokaisessa tutkimuksessa on oltava ongelma,

johon tutkija etsii vastausta. (Harisalo, Keski-Petäjä & Talkkari 2006: 8.)

Oma ”tutkimusongelmani” on ollut selvittää onko Keski-Suomessa poliisin määräämillä päihderiippuvuusselvityksillä ollut vaikuttavuutta ja ovatko prosessit ja paikallisten toimijoiden verkostot ylipäättään olleet toimivia. Halusin saada ”syvempää tietoa” toimintojen alueellisesta organisoinnista maakunnan alueella, miten ne on missäkin alueella organisoitu, mikä niissä on ollut hyvää ja miltä osin prosesseja ja toimintoja tulisi ja voisi edelleen kehittää. Poliisin osalta minulla oli asioista jonkinlainen ennakkokäsitys, mutta halusin lisätä tietämystäni erityisesti terveydenhoitopuolelta toimialuettani laajemmin eli koko Keski-Suomen alueelta.

Tässä tutkimuksessa selvitetään, miten verkostot ja kumppanuudet Keski-Suomen poliisilaitoksen alueella toimivat ja tutkimuksella on pyritty tunnistamaan prosessin mahdolliset vahvuudet ja heikkoudet. Tutkimus on toteutettu haastattelemalla keväällä 2009 yhdeksää (9) poliisin ja sairaanhoidon edustajaa, jotka kiinteästi työskentelevät päihderiippuvuusselvitysten parissa.

Tutkimukseni toteuttamiseksi valitsin puolistrukturoidun haastattelun (teemahaastattelu) ja haastatteluissa käyttämäni teemarunkoon sisältyi seuraavat kymmenen (10) haastattelua ohjaavaa kysymystä.

- 1) Miten toiminta on organisoitu - toimiiko prosessi? (mikä hyvää - mikä huonoa)
- 2) Toimiiko arviointimalli käytännössä?

- 3) Miten yhteistyö (poliisi - asiakas - terveydenhoito) sujuu?
- 4) Millaisia kokemuksia on toiminnasta?
- 5) Kuormittaako muuta työtä?
- 6) Onko riittävästi taitoja/tietoa tehdä arvioita?
- 7) Millaista koulutusta tai oheismateriaalia tarvitaan?
- 8) Millaisia vaikutuksia toiminnalla on?
- 9) Miten prosessia voisi kehittää, että vaikuttavuus lisääntyisi ja yhteistyö sujuisi paremmin?
- 10) Millaisen kouluarvosanan (0-10) antaisit yhteistyön toimivuudesta?

Yksi hyvän tutkimuksen kriteeri on myös tulosten hyödynnettävyys. Tutkimuksen tulokset pitäisi voida muuttaa konkreettisiksi toimenpiteiksi erilaisten tavoitteiden ja tarkoitusten edistämiseksi, tutkimuksella tulisi olla käytännöllistä arvoa eli sitä pitäisi voida hyödyntää. (Harisalo ym. 2006: 6.)

Tutkimuksessani kyse on siis pohjimmiltaan benchmarkingista (esikuva-analyysi/vertailuanalyysi), toimintojen vertaamisesta ja toisilta parhaiden käytäntöjen oppimisesta.

1.3 Aikaisemmat tutkimukset

Lähipoliisitoimintaa ja poliisin sidosryhmäyhteistyöhön ja verkostoitumiseen liittyvää tutkimusta on runsaasti. Ulkomaisia tutkimuksia ovat mm. Jean-Paul Brodeurin (toim.) *How to recognize good policing* (1998), Larry T. Hooverin (toim.) *Quantifying Quality in Policing* (1996), Adam Crawfordin *The local Governance of Crime* (1997) sekä Herman Goldsteinin *Problem-Oriented Policing* (1990).

Suomalaisia tutkimuksia ovat mm. Anu Mantilan *Lähipoliisi. Kortteli- ja aluepoliisit kertovat työstään (1987)* sekä Sirpa Virran lukuisat tutkimukset: *Kuntatason yhteistyösapuolten poliisiin kohdistuvat vaikutusodotukset (1989)*, *Poliisi yhteiskunnassamme. Toimintaa koskevat odotukset ja sidosryhmäsuhteet (1990)*, *Poliisi ja turvayhteiskunta - lähipoliisi turvallisuusstrategiana (1998)*, *Poliisi, turvallisuusyhteistyö ja turvallisuusverkostot (2001)*, *Local Security Management: Policing through Networks. Policing, An International Journal of Police Strategies and Management (2002)*, *Local security networks as an outcome of community policing (2002)* sekä *Strateginen kumppanuus ja verkostojohtaminen poliisihallinnossa (2007)*.

Verkostoyhteistyöhön liittyviä kotimaisia Pro Gradu -tutkielmia ovat mm. Vesa Tikkanen *Kohti paikallistason turvallisuusstrategioita. Tasapainotettu turvallisuusstrategia; kuntatason viranomaisten strategian priorisointivaiheen poliisitoimintaan kohdistuvat yhteistyö- ja vaikutusodotukset (2000)*, Hannu Hirvosen *Verkostoilla rikoksentorjuntaan. Turvallisuustalkoiden toiminnalliset haasteet Vantaalla (2001)*, Mika Kuitusen *Verkostoitumisen hyödyt itäliikenteen riskienhallinnassa (2004)* sekä Kari Hyyryläisen *Viranomaisyhteistyön tila ja kehittämisodotukset itärikollisuuden torjunnassa Kaakkois-Suomessa (2005)*.

1.4 Tutkielman rakenne

Tutkielmani rakentuu siten, että ensimmäisessä luvussa käsittelen tutkimukseni taustaa, tavoitetta, tutkimusongelmaa ja aikaisempia

tutkimuksia. Toisessa luvussa käsittelen tutkimusprosessini keskeisiä käsitteitä.

Kolmas luku käsittelee tutkimuksen teoreettista viitekehystä. Luvussa käsittelen lähipoliisitoimintaa ja verkostoitumista sekä päihderiippuvuusselvityksiin olennaisesti liittyvää lainsäädäntöä ja ohjeistusta.

Neljännessä luvussa selvitän tutkimuksen aineistoa ja menetelmiä; aiheen valintaa ja tutkimusympäristöä sekä tutkimuksen toteuttamista. Viidennessä luvussa ovat keskeisimmät tulokset ja kuudenteen lukuun olen koonnut tiivistetysti tutkimukseni keskeisimmät johtopäätökset ja jatkotutkimusehdotukset.

2 TUTKIMUKSEN KESKEISET KÄSITTEET

Tutkijan päätettyä mihin kysymykseen hän haluaa löytää vastauksen, hänen on seuraavaksi päätettävä siitä, mitä käsitteitä hän käyttää ja mitkä ovat niiden väliset loogiset suhteet (Harisalo ym. 2006: 14).

Tutkimuksen tekijän on myös arvioitava, miten hän määrittelee tutkimuksensa tärkeät käsitteet, koska on tavallista, että sama käsite voidaan määrittellä eri tutkimuksissa eri tavoin. Hyvällä käsitteiden määrittelyllä voidaan tuoda esiin ne asiat, joihin tutkija haluaa kiinnittää huomion. (Kakkuri-Knuuutila & Heinlahti 2006: 93–94.)

Olen käynyt seuraavaksi lävitse tutkimukseni aihealueeseen kuuluvia ja mielestäni keskeisimpiä ja tärkeimpiä käsitteitä sekä niiden kuvauksia.

Lähipoliisitoiminta

Roberg & Kuykendall (1997) määrittelevät lähipoliisimallin erilaisten ohjelmien ja menetelmien filosofiaksi ja ajatukseksi. Goldsteinin (1990) mukaan lähipoliisitoimintaan liittyvää ongelmaorientoitunutta poliisitoimintaa ei ole pidettävä erillisenä lisätehtävänä vaan tapana ajatella ja tehdä kaikkea poliisityötä uudella tavalla

Lähipoliisitoiminnalla tarkoitetaan poliisin perustehtävän hoitamista kansalaisläheisesti, laadukkaasti ja tehokkaasti. Lähipoliisitoiminta ei nykyisin ole mitään erillistä tai irrallista ja määrättyyn maantieteelliseen alueeseen kohdistuvaa alue- tai korttelipoliisitoimintaa, kuten lähipoliisitoimintaa 1980 -luvulla toteutettiin vaan lähipoliisitoiminta

kuuluu olennaisena osana kaikkeen poliisityöhön. Kansalaisläheisyydellä tarkoitetaan kansalaisten odotuksien ja toiveiden huomioon ottamista kaikessa poliisitoiminnassa.

Preventiivisyys liittyy olennaisena osana lähipoliisitoimintaan. Ennalta estävällä työllä pyritään vaikuttamaan ei-toivottavan käyttäytymisen syihin preventiivisen vaikutuksen ja paremman tehokkuuden aikaansaamiseksi.

Lähipoliisitoiminnan tavoitteena on lisääntyvän turvallisuuden ohella lisätä myös turvallisuuden tunnetta (Lähipoliisistrategia 2007: 2).

Lähipoliisitoiminta (community policing) on määritelty angloamerikkalaisessa tutkimuksessa noin 20 vuoden ajan ja määritelmiä löytyy varsin paljon. Omassa tutkimuksessani käytän poliisin lähipoliisistrategiasta (2007) johdettua määritelmää, minkä mukaan *"lähipoliisitoiminta on poliisin perustehtävän hoitamista kansalaisläheisesti, laadukkaasti ja tehokkaasti. Sen tavoite on tuottaa turvallisuutta ja turvallisuudentunnetta, vähentää ja ehkäistä rikollisuutta ja järjestyshäiriöitä, ja siten myös säilyttää poliisikuva myönteisenä ja poliisiin kohdistuva luottamus korkealla."*

Verkosto

Verkostot voidaan määritellä monin tavoin. Verkosto voidaan määritellä mm. eriasteisesti ja eri tavoin vakiintuneiksi sosiaalisiksi suhteiksi toisistaan riippuvaisten toimijoiden välillä, jotka ovat organisoituneet yhteisen intressin ympärille (Linnamaa 2004: 51).

Naisbitt (1984: 215) määrittelee verkon ympäristöstään enemmän tai vähemmän selvästi erottuvaksi kokonaisuudeksi, jossa on samanaikaisesti useita osallistujia, jossa osallistujien suhteet ovat

tasaveroiset huolimatta heidän erilaisista rooli- ja tehtävävaatimuksistaan, jonka osallistujat ovat yhteydessä toisiinsa ja jota osallistujat ylläpitävät, kehittävät sekä muuttavat.

Päihderiippuvuus

Päihderiippuvuuden määritelmä ja kriteerit löytyvät ICD-10 tautiluokituksista. ICD on kansainvälinen tautiluokitusjärjestelmä (International Statistical Classification of Diseases and Related Health Problems) lyhenteenä ICD, jonka Maailman terveysjärjestö eli WHO (lyhenne sanoista World Health Organization) on kehittänyt. Luokittelusta on menossa kymmenes versio, jota kutsutaan lyhenteellä ICD-10.

Epäily päihderiippuvuudesta herää tavallisimmin asiakkaan esitetietojen perusteella. AUDIT -kyselyllä (Alcohol Use Disorders Identification Test) saadaan seulontaluontoista tietoa mahdollisen alkoholiongelman olemassaolosta. Esitetietojen, mahdollisesti tarvittavien laboratoriotestien ja ajankohtaisen kliinisen tilan perusteella lääkärin on arvioitava päihderiippuvuuden olemassaolo ja sen aiheuttamat ajokelpoisuuden rajoitukset. Päihderiippuvuuden määritelmä täyttyy, kun vähintään kolme seuraavista on todettu yhtäaikaaisesti vähintään kuukauden ajan tai, mikäli yhtämittaiset ajanjaksot ovat yli kuukautta lyhyempiä, toistuvasti viimeksi kuluneen vuoden aikana:

- 1) Voimakas himo tai pakonomainen halu ottaa alkoholia
- 2) Heikentynyt kyky hallita alkoholin käytön aloittamista, määrää tai lopettamista
- 3) Vieroitusoireita alkoholin käytön päättyessä tai vähentyessä. Vieroitusoireet voivat ilmetä alkoholille tyypillisenä vieroitusoireyhtymänä tai alkuperäisen tai muun kaltaisesti

vaikuttavan päihteen käyttönä vieroitusoireiden lievittämiseksi

- 4) Sietokyvyn kasvu. Tämä voi ilmetä siten, että käytettyä annosta suurennetaan päihtymyksen tai entisen vaikutuksen saavuttamiseksi tai entinen annos tuottaa selvästi heikomman vaikutuksen
- 5) Käytön muodostuminen elämän keskeiseksi asiaksi. Tämä voi ilmetä muista merkittävistä kiinnostuksen kohteista tai tyydytyksen lähteistä luopumisena joko osittain tai kokonaan tai siten, että tuntuva osa ajasta kuluu päihteen hankkimiseen, käyttöön ja sen vaikutuksesta toipumiseen
- 6) Käyttö jatkuu huolimatta sen aiheuttamista kiistattomista haitoista, joista käyttäjä on tietoinen tai joista hänen voidaan olettaa olevan tietoinen

Muiden päihteiden ja sekakäytön osalta, jos taustatietojen, kliinisten havaintojen tai virtsan lääke- ja huumeselvonnan perusteella tutkittava mahdollisesti käyttää päihteitä haitallisesti tai harkitsemattomasti tai hän saattaa olla päihteistä riippuvainen, arvioidaan riippuvuuden olemassaolo ICD-10 kriteereiden mukaisesti.

Hallintopäätös

Hallintopäätöksellä tarkoitetaan viranomaisen hallintoasiassa tekemää ratkaisua. Hallintopäätökset voivat olla yleisiä tai yksittäistapauksellisia, suullisia tai kirjallisia ja niiden sisältönä voi olla kiellon tai rajoituksen asettaminen taikka edun tai oikeuden myöntäminen. Hallintopäätösten pysyvyys vaihtelee ja niiden oikeusvaikutukset ovat erilaisia. (Mäenpää 2003: 121.) Poliisin tekemät

tieliikennelain mukaiset ajo-oikeuteen liittyvät päätökset ovat hallintopäätöksiä.

3 TUTKIMUKSEN TEOREETTINEN VIITEKEHYS

3.1 Lähipoliisitoiminta

Poliisitoiminta voidaan jakaa demokraattisessa yhteiskunnassa historiallisesti neljään seuraavaan aikakauteen: 1) poliittinen kausi (political model) 1840–1930, 2) legalistinen kausi (legalistic model) 1930–1960, 3) palvelumalliin (service model) 1960- ja 4) lähipoliisimalliin (community policing) 1960 -luvulta eteenpäin. Lähipoliisiajatus perustuu siihen, että kansalaiset ja poliisi työskentelevät yhdessä tunnistaakseen ja ratkaistakseen alueen ongelmia. Lähipoliisimalli on nähtävä erilaisten ohjelmien ja menetelmien filosofiana ja ajatuksena. (Roberg & Kuykendall 1997: 75.)

Suomessa lähipoliisitoiminnan juuret sijoittuvat 1960 -luvun loppuun saakka voimassa olleeseen kyläpoliisijärjestelmään sekä kaupunkien vartiopalvelukseen. Molemmissa järjestelmissä poliisin toiminta-alue oli maantieteellisesti rajattu ja kyläpoliisijärjestelmässä poliisi asui toiminta-alueella tuntien alueensa asukkaat. Poliisitoiminnalle oli tyypillistä, että hoidettiin vain erilaisiin rikoksiin ja häiriöihin liittyviä seurauksia. Poliisi ei ollut kiinnostunut ainakaan syvällisemmin tapahtumien syistä ja seurauksista. (Mantila 1987: 15.)

Lähipoliisitoiminta ennalta ehkäisevän poliisitoiminnan muotona otettiin Suomessa ensimmäisen kerran käyttöön Turun ja Kemin

poliisipiireissä vuonna 1978 ja toiminta noudatti pääpiirteissään Euroopassa ja Yhdysvalloissa ollutta samansuuntaista kehitystä. Sisäasianministeriö antoi asiasta koko poliisihallintoa koskevan tarkemman ohjeistuksen vuonna 1981. Taustalla oli tarve pyrkiä vaikuttamaan preventiivisesti tapahtumien syihin ja estää rikokset ja häiriöt jo ennakolta eikä hoitaa vain seurauksia kuten ennen oli tehty. Toiminnalle haluttiin pitempiaikaista vaikutusta. (Mantila 1987: 13,15.)

Poliisin tehtävämäärät lisääntyivät 1970 -luvulla voimakkaasti ja poliisi pyrki tehostamaan toimintaansa tekniikkaa ja välineistöä lisäämällä. Poliisi mm. autoistui ja samalla poliisista tuli etäisempi ja persoonaton. Samalla myös yhteiskunta muuttui ja epävirallinen sosiaalinen kontrolli heikkeni, mikä merkitsi poliisin tarvetta löytää toiminnalleen uusia toimintamalleja ja -tapoja. Poliisin oli hyväksyttävä, että rikollisuus ja muu epäsosiaalinen käyttäytyminen ei ollut pelkästään poliisin yksin ratkaistavissa. (Mantila 1987: 12–15.)

Suomessa lähipoliisitoimintaa toteutettiin alue- ja korttelipoliisi muotoisena. Sisällöllisesti alue- ja korttelipoliisin toimintamuodot olivat pitkälti samansisältöiset (maantieteellinen alue, oma poliisi). Toimintaan sisältyi kaikki preventiivisen toiminnan muodot; mm. suunnittelu- ja koordinoititehtävät, lasten liikenne- ja laillisuuskasvatus lastentarhoissa, kouluissa ja päiväkodeissa, eri väestöryhmiin kohdistuva tiedotus-, neuvonta- ja ohjaustehtävät, sidosryhmäyhteistyö eri viranomaisten kesken ym. (Mantila 1987: 19–21.)

Suomessa lähipoliisitoiminnan uusi tuleminen ajoittui 1990 -luvun puoliväliin, jolloin poliisin ylijohdo asetti työryhmän kehittämään

lähipoliisitoimintaa (Sisäasianministeriö, poliisiosasto 41/043/95/24.8.1995). Lähipoliisistrategia nostettiin poliisin tulossuunnitelmassa 1996–1999 keskeiseksi toiminnaksi. Keskeistä strategiassa oli yhteistyö paikallisten toimijoiden kesken ja yhteiskunnallisen päätöksenteon liittäminen lähipoliisitoimintaan. (Immonen & Vuorinen 2005: 142.)

Monissa muissa maissa, joissa lähipoliisitoiminta-ajatuksen tärkeimpänä tehtävänä oli juuri luottamuksen ja hyvien suhteiden parantaminen ja jopa uudelleenrakentaminen poliisin, asukkaiden ja sidosryhmien välille, ei Suomessa lähipoliisitoiminta-ajatuksen kannalta ollut suurta merkitystä. Suomessa poliisin ja kansalaisten suhteet ovat perinteisesti olleet hyvät. (Virta 2001: 59.)

Luottamus poliisiin voi johtua monestakin syystä. Ensinnäkin luottamus syntyy juuri kansalaisläheisestä poliisitoiminnasta eli jos poliisi toimii ja näkyy ihmisten arkiympäristössä, se herättää luottamusta. Toiseksi luottamus voi syntyä sitä kautta, miten tehokkaana poliisin toiminta nähdään eli jos poliisi toimii ja näkyy ihmisten arjessa, se herättää luottamusta. Kolmannen näkemyksen mukaan luottamus syntyy poliisin toiminnasta, jos toiminta on oikeudenmukaista ja eettisesti hyväksyttävää, luottamusta syntyy koko poliisiorganisaatiota kohtaan. (Poliisilehti 2/2007.)

Poliisin valtakunnallinen visio niveltyy myös lähipoliisitoimintaan. Vision mukaan ”Suomi on Euroopan turvallisin maa vuonna 2014”, minkä takeena on ammattitaitoinen, palvelualtis, luotettava, yhteistyöhakuinen ja tehokkaasti organisoitu poliisi”. (SM-2004–02436/Va-42.)

Pääministeri Matti Vanhasen 1. hallituksen ohjelmassa 24.6.2003 päätettiin, että kansalaisten turvallisuuden lisäämiseksi laaditaan kattava, sektorirajat ylittävä sisäistä turvallisuutta käsittelevä ohjelma. Ohjelmassa (Arjen Turvaa -sisäisen turvallisuuden ohjelma) tavoitetilaksi asetettiin, että vuoteen 2015 mennessä *"Suomi on Euroopan turvallisin maa ja turvallisuuden takeena on hyvin toimiva julkinen sektori, jonka toiminta painottuu ennalta estävään työhön. Viranomaisyhteistyöllä sekä sidosryhmien ja yksityisen sektorin kanssa kumppanuuksia solmimalla varmistetaan laadukkaat ja ihmisten turvallisuusodotuksia vastaavat sisäisen turvallisuuden palvelut"*.

Sisäisen turvallisuuden ohjelman yhtenä keskeisenä tavoitteena on ollut erityisesti viranomaisten yhteistyön parantaminen sisäisen turvallisuuden tuloksellisuuden lisäämiseksi ja palvelujen laadun parantamiseksi. Viranomaisten välisellä ja kumppanuuteen perustuvalla yhteistyöllä muiden toimijoiden kanssa halutaan varmistaa sisäisen turvallisuuden tason saavuttaminen, sen saavuttamisen edellyttämien toimenpiteiden toteuttaminen ja tason ylläpitäminen taloudellisesti järkevällä tavalla.

Virta (2001, 20) huomioi kenttätason peruspoliisitoimintaan sisältyvän sidosryhmäyhteistyön sellaiseksi perustyöksi, jonka koordinointi, systematisointi, edellytysten parantaminen ja lisääminen on tavoitteena paikallisten turvallisuusstrategioiden tekemisessä. Perustyö tehdään siis peruspoliisitehtävissä kenttätasolla ja ylempien organisaatiotasojen tehtäväksi jää toimintaedellytysten turvaaminen ja johtaminen.

Lähipoliisitoiminnassa korostetaan paikallista verkostoitumista ja suunnitelmallista yhteistyötä, missä yhteistyötä viedään eteenpäin yhä enemmän yhdessä tekemisen ja kumppanuuksien kautta (Virta 2001: 44).

Lähipoliisitoimintaa voidaan Virran (2001, 56) mukaan toteuttaa kahdella seuraavalla tavalla; yhteisösuuntautuvalla ”community oriented policing” (COP) tai ongelmanratkaisupainotteisella ”problem oriented policing” (POP) mallia hyödyntäen. Näistä kahdesta lähinnä ongelmanratkaisupainotteista mallia toteutetaan pohjoismaissa.

Goldsteinin (1990) mukaan ongelmaorientoituneeseen poliisitoimintaan kuuluu tyypillisesti olennaisiin asioihin keskittyminen siten, että häiriöihin ja rikoksiin löydetään pysyviä ratkaisuja ja toiminnalla saadaan vaikuttavuutta. Rikosten ja häiriöiden tulee pysyvästi vähetä ja vaikuttavuutta saadaan tapahtumien taustasyihin vaikuttamalla. Kaiken poliisitoiminnan tulee perustua myös systemaattisesti kerättyyn ja analysoituun tietoon. Ongelmaorientoitunutta poliisitoimintaa ei ole pidettävä lisätehtävänä vaan tapana ajatella ja tehdä kaikkea poliisityötä uudella tavalla.

Lähipoliisitoiminta ei ole aina ollut itsestäänselvyys vaan lähipoliisiterminologialla on ollut suomalaisessa yhteiskunnassa myös huono maine, joten sitä on tietoisesti sen negatiivisen maineen vuoksi 2000 -luvulla pyritty häivyttämään. On puhuttu ns. poliisidisneyland - ilmiöstä, mikä pitää sisällään poliisin esineellistämisen erilaisissa muodoissa. Suomessa ”*jotkut poliisilaitokset mielsivät, että lähipoliisi on näkyvä, kiva poliisihahmo, joka saisi ihmiset hyvälle tuulelle*”. Nyt puhutaankin peruspoliisitoiminnasta, turvallisuussuunnittelusta,

sidosryhmäyhteistyöstä, palvelujen parantamisesta, responssivisuudesta, jotka kaikki ovat lähipoliisitoiminnan peruselementtejä. Muutos on sikäli ollut positiivinen, että nyt em. elementit ovat nykyisin luonnollinen osa peruspoliisitoimintaa eivätkä mitään erillistä ja irrallista toimintaa. (Virta 2001: 55–56.)

Aiemmin katsottiin sisäisen turvallisuuden valvonnan ja vastuun kuuluvan suomalaisessa yhteiskunnassa juuri poliisille. Tämä ajattelutapa on edelleenkin juurtunut yhteiskuntaan ja ajattelutapa, että turvallisuus ja vastuu turvallisuudesta on kaikilla yhteiskunnan toimijoilla, on vielä uutta. Merkittävää ajattelutavan muutosta on käsittääkseni viime vuosina kuitenkin tapahtunut. Paikallisen tai seudullisen turvallisuusyhteistyön ja turvallisuussuunnittelun roolia ja merkitystä on viime vuosina korostettu, millä on osaltaan ollut vaikutusta perinteisen ajattelutavan muutokseen.

Kansainvälisen poliisitutkimuksenkin mukaan turvallisuudesta vastaaminen on nähtävä, ei vain poliisin, vaan koko yhteiskunnan ja siihen kuuluvien erilaisten ja eritasoisten toimijoiden muodostamien verkostojen tehtävänä (Virta 2001: 53).

Suomessa poliisin ja muiden viranomaisten välisellä yhteistyöllä on pitkät perinteet. Perinteisesti poliisilla on ollut yhteistyötä kunnallisten viranomaisten, kuten koulu-, nuoriso- ja sosiaaliviranomaisten kanssa, palo- ja pelastusviranomaisten kanssa sekä yksittäisten vapaaehtoissektorilla toimivien järjestöjen kesken. Perinteistä sidosryhmäyhteistyön kenttää on kuitenkin pidettävä melko suppeana verrattuna nykyiseen käsitykseen lähipoliisitoiminnasta ja

sidosryhmäyhteistyöstä. Perinteiseltä sidosryhmäyhteistyöltä puuttui aiemmin myös selkeä tavoitteenasettelu. (Virta 2001: 8-9.)

Tavoitteiden asettelu huomioidaan myös poliisin ylijohdon 28.1.2003 asettamassa hankkeessa ”Paikallinen turvallisuussuunnittelu, kumppanuus ja strateginen johtaminen” (PATU 2003). Raportissa korostetaan sidosryhmäyhteistyötä tekeviltä juuri yhteisten tavoitteiden merkitystä. Raportin mukaan yhteisten tavoitteiden tulee ohjata sidosryhmäyhteistyötä, pelkkä toimijoiden yhteistyöhalu ei riitä. Yhteinen käsitys turvallisuuden tavoitteista ja keinoista (visio ja strategiat) on tuloksellisen sidosryhmäyhteistyön edellytys. Yhteistyön tulee olla suunnitelmallista ja jatkuvaa. Sidosryhmäyhteistyön toteutustavat (kokoonpanot, toimintamuodot) voivat kuitenkin vaihdella paikallisen toimintaympäristön ja -tarpeen mukaan.

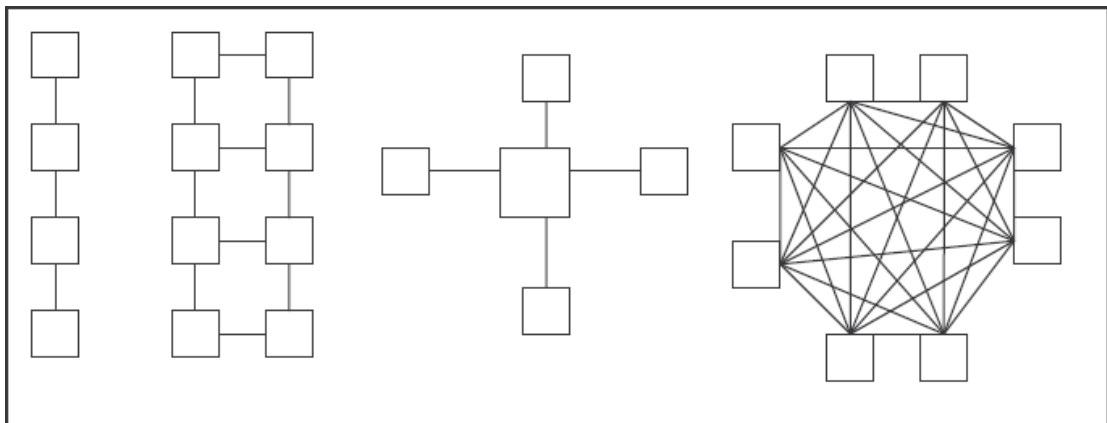
Lähipoliisitoimintaa ei sinällään saisi pitää toiminnan itseisarvona vaan keinona tavoitteeseen pääsemiseksi. Toimintamalli ja toteutustapa määrittäisi paikallisten tarpeiden ja olosuhteiden mukaan, eikä samanlaisena joka paikassa. (Virta 2001: 62.)

3.2 Verkostot ja kumppanuudet

Verkosto voidaan yksinkertaisimmillaan nähdä eriasteisesti ja eri tavoin vakiintuneiksi sosiaalisiksi suhteiksi toisistaan riippuvaisten toimijoiden välillä, jotka ovat organisoituneet yhteisen intressin ja hyödyn ympärille. Verkostosuhteiden syntyminen edellyttää ensinnäkin keskinäisen riippuvuuden oivaltamista ja hyväksymistä. Yhteistyö perustuu lojaalisuuden, solidaarisuuden, luottamuksen ja keskinäisen tuen luonnehtimiin yhteyksiin. Verkostot ovat luonteeltaan jatkuvia ja

melko pysyviä sekä kaikille niissä mukana oleville toimijoille lisäarvoa tuottavia. (Linnamaa 2004: 208.)

Verkosto voidaan määritellä myös hahmoltaan ja sijainniltaan verkkoa muistuttavaksi järjestelmäksi. Verkostossa korostuvat erityisesti rakenteelliset ominaisuudet, joista muodostuu verkstohahmo. Verkosto muodostuu osista ja osat myös sijaitsevat toistensa suhteessa siten, että ne muodostavat verkon kaltaisen järjestelmän. Lisäksi osilla on vuorovaikutussuhde toisiinsa. Merkittävää on myös ymmärtää, että verkon osat voivat kuulua useampaan kuin yhteen verkkoon. Verkostoja on monen tyyppisiä ja niiden rakennetta muokkaa ympäristö sekä tarkoitus, jossa ne toimivat. (Krogars 1995: 31.)

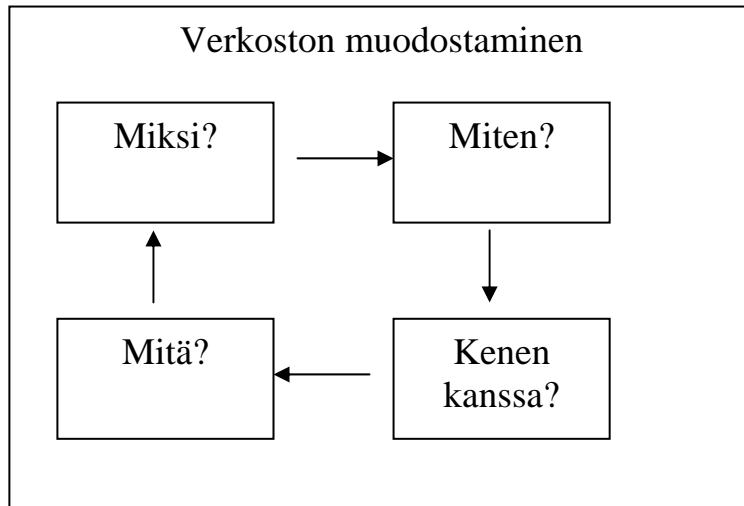
Kuvio 1. Verkstorakenteita: ketju, verkko, koordinoiva verkko ja suora verkko (Krogars 1995: 31).

Ketjun kaltaisessa verkstorakenteessa verkoston toimivuus perustuu siihen, että yhteydenpito tapahtuu aina tiettyä vakioitua kanavaa pitkin. Ketjun kaltainen verkosto kuvaa esimerkiksi hallinnon sisäistä formaalia yhteydenpitoa, jossa noudatetaan virkatietä. (Krogars 1995: 31.)

Oman tutkimukseni kohteena oleva verkostorakenne muistuttaa lähinnä suoraa verkkoa. Suorassa verkossa eri toimijoilla (poliisi-asiakas-terveydenhuolto) on organisaatiotasolla yhteys toisiinsa. Edelleen organisaation sisällä toimijoita voi olla useita (esim. terveydenhuollossa vastaanottovirkailija-lääkäri-sairaanhoitaja-päihdeterapeutti, poliisissa komisario-toimistos sihteeri-tutkintasihteeri-vartija-tutkija jne.).

Verkostot ovat keskeisimpiä keinoja, joiden avulla yritysten tulisi hakea tuottavuuden parantamista ja kilpailukykyä sekä uusien liiketoimintamahdollisuuksien kehittämistä. Edellytyksenä on, että yritysjohdon tulisi kyetä tunnistamaan erityyppiset verkot ja kumppanuudet ja niiden tarjoamat hyödyt. Entistä useammin yritykset toimivat useissa verkostoissa, joiden tavoitteet ja muodot voivat erota huomattavasti toisistaan. (Valkokari, Hyötyläinen, Kulmala, Malinen, Möller & Vesalainen. 2009: 9,11.)

Poliisihallintoon verkostoituminen ja kumppanuusajattelu on omaksuttu lähipoliisitoiminnan ja turvallisuusajattelun myötä ja sitä pidetään valtionhallinnon yleisenä kehittämissuuntana. Poliisihallinnossa verkostoitumisella haetaan toiminnalle yhteiskunnallista vaikuttavuutta pidemmällä aikavälillä ja verkostoituminen mainitaankin useissa poliisihallinnon strategia-asiakirjoissa päämäärään tähtäävänä tavoitteena ja keinona. (Virta 2007: 46–47.)

Kuvio 2. Verkoston muodostaminen. Mukailtu. Mustikkamäki & Viljamaa (2001)

Muodostettaessa verkostoja, olennaisia ja toisiinsa liittyviä kysymyksiä ovat: *miten*, *kenen kanssa*, *mitä* ja *miksi*. Verkoston taustakysymyksenä ja toiminnan motivoijana on aina kysymys siitä, *miksi* yhteistyöverkostoja rakennetaan eli *mikä* on toiminnan tavoite. Tavoitteen määrittely vaikuttaa oleellisesti siihen, miten verkostoja aiotaan hyödyntää. Vastattaessa kysymykseen *miten* tehdään samalla myös tiettyjä valintoja verkostoon liittyvien toimijoiden suhteen. Vastaavasti verkoston kokoonpano määrittää pitkälle sen, *mitä* verkoston kautta on mahdollista saada aikaiseksi. (Mustikkamäki ym. 2001: 37.)

Verkostoja ei pidä rakentaa silloin, kun joku muu toimintamalli on edullisempi. Kyky toimia osana useampaa verkostoa ja rakentaa oma kumppanuus- ja verkostosuhteita ovat keskeisiä tulevaisuuden menestymisen edellytyksiä. (Valkokari ym. 2009: 17.)

Verkostoitumisesta tulisi saada toiminnalle lisäarvoa ja hyötyä - muuten verkostoituminen on hyödytöntä. Verkosto siis koostuu toimijoista, joko ihmisistä tai organisaatioista, joilla on yhteinen tavoite.

Verkostoituminen liittyy lähipoliisitoiminnan ohella keskeisenä käsitteenä tutkimukseeni. Tutkimukseni tavoitteena on pyrkiä selvittämään, onko päihderiippuvuusselvityksiin osallistuvien toimijoiden (poliisi - asiakas - terveydenhoito) yhteistyö toimivaa. Mustikkamäen ym. (2001) mukaan verkostoja muodostettaessa olennaisia ja toisiinsa liittyviä kysymyksiä ovat siis: miten, kenen kanssa, mitä ja miksi. Oman tutkimukseni näkökulmasta kysymykset kenen kanssa ja mitä lienee yksiselitteisen selviä, koska lainsäädäntö ja hallinnon sisäiset ohjeet sen poliisihallinnossa selkeästi määrittelevät. Sen sijaan kysymykset miten ja miksi eivät niin yksiselitteisen selviä ole ja kysymys miten liittyy selkeimmin verkostoihin ja sitä kautta tutkimusongelmaani. Verkostoa ja sen toimivuutta tarkastelemalla on mahdollista saada aikaan laadukkaampaa yhteistyötä toimijoiden kesken ja sitä kautta toiminnalle edelleen parempaa vaikuttavuutta ja ennalta estävyyttä lähipoliisifilosofian mukaisesti.

Viranomaisia kannustaa poikkihallinnolliseen yhteistyöhön ja verkostoitumiseen se yhteiskunnallinen kehitys, jonka myötä yhteiskuntaan syntyy tilanteita ja ongelmia, jotka eivät ole yhden organisaation hoidettavissa ja verkostoituminen on keino tavoitteiden saavuttamisessa. Yhteiskunta monimutkaistuu ja asiat muuttuvat yhä vaikeammin hallittaviksi, jolloin hallinnon on otettava tämä huomioon ja muututtava. (Virta 2001: 46,69.)

Strategisen ajattelun myötä myös julkiset organisaatiot joutuvat antamaan yhä suuremman painoarvon hallinnon ulkopuolisille sidoksille ja yleiselle toimintaympäristön muutokselle. Myös hallinnon sisäiset uudistukset ohjaavat kehitystä samaan suuntaan. (Raatikainen & Ahopelto 1994: 197.)

Verkostoitumisella koordinoidaan toimintoja, joilla vaikutetaan turvallisuuteen ja rikollisuuden ehkäisyyn ja rationalisoidaan jo olemassa olevaa yhteistyötä sekä luodaan uusia yhteistyösuhteita ja -muotoja. Verkostoitumisella ja yhteistyöllä haetaan synergiaetuja, koska yhdessä toimimalla ja asiantuntemukset yhdistämällä katsotaan saavutettavan enemmän kuin erikseen toimimalla. (Virta 2001: 40,71.)

Verkostonäkökulmassa ei ole kyse ajattelun mullistavasta käänteestä eikä ylipäättäänkään kovin uudesta asiasta. Sen taustalla oleva ajatus on yksinkertainen: kun tunnemme kaikki verkostoon liittyvät komponentit ja ymmärrämme niiden toiminnan voimme hallita sitä. (Raatikainen ym. 1994: 121.)

Prosessien laadun kehittämisessä ja lukkiutumisten ehkäisemisessä verkostojen johtamisella on merkittävä rooli. Verkostojen johtamisella tarkoitetaan toimintaa, jolla pyritään toimijoiden vuorovaikutusprosessien edistämiseen, erilaisten toimijoiden välittäjänä toimimiseen ja toiminnan suuntaamiseen kohti yhteisten päämäärien etsintää. (Linnamaa 2004: 127.)

Verkostojen johtaminen eroaa organisaation johtamisesta, koska verkoston johtamiseen ei liity organisaation johtamiseen sisältyviä elementtejä. Verkostoihin liittyy olennaisena erilaisia toimintatasoja ja

toimijoita erilaisine intresseineen ja arvoineen, toimintaympäristö on usein monimutkainen ja toimintaan voi liittyä epävarmuutta toimijoiden ajatuksista, tavoitteista tai tulevaisuudesta. Yhden organisaation johtamisessa toimintaympäristö on verkostoa hierarkkisempi ja erilaisia tavoitteita ja arvostuksia on yleensä vähemmän. (Linnamaa 2004: 212.)

Verkostojohtamisessa on Linnamaan (2004) tutkimuksen mukaan törmätty seuraaviin verkostomaisen toiminnan pullonkauloihin:

- keinotekoisuus: verkostoista tulee keinotekoisia ja itsetarkoituksellisia, hallinnon sektoreiden ja institutionaalisten rakenteiden perusteella määräytyvää yhteistyötä yhteistyön itsensä vuoksi
- yhteensopimattomuus: organisaatiot ja niiden avainhenkilöt eivät tule toimeen keskenään
- eristäytyminen: organisaatiot eivät aktiivisesti suuntaudu ulospäin ja etsi uusia kumppanuussuhteita ja yhteisiä hankkeita
- informaation pantaaminen: organisaatiot eivät aktiivisesti jaa tietoa toisilleen
- epäluotettavuus: verkostomaiset suhteet perustuvat luottamukseen. Jos luottamus menetetään, sen palauttamiseen kuluu runsaasti aikaa ja energiaa
- ymmärtämättömyys: keskeiset toimijat eivät ymmärrä toistensa lähtökohtia, tavoitteita ja strategioita. Lisäksi he saattavat käyttää omaa ammattisanastoaan, jolloin ihmiset päätyvät puhumaan toistensa ohi
- sitoutumattomuus: toimijoiden oletetaan sitoutuvan "yhteiseen hyvään", etsimättä sitoutumista kunkin

toimijan omista lähtökohdista ja hyväksymättä erilaisia tapoja sitoutua

- resurssien puute: toimittaessa verkostomaisessa suhteessa, jokaisen osapuolen olisi tuotava verkostoon jotain lisäarvoa
- oppimattomuus: verkostoon kuuluvat toimijat eivät osaa hyödyntää omia eikä muiden kokemuksia eikä sulauttaa uutta omaan toimintaan
- foorumien vähäisyys ja toimimattomuus: yhteistyön onnistuminen edellyttää sellaisten foorumien riittävää määrää, joilla yhteistyötä on mahdollista jäsentää ja jotka tukevat toimijoiden mahdollisuutta osallistua keskusteluun
- työnjaon selkiintymättömyys: verkostossa juututaan paikallaan pyörivään keskustelukaruselliin, jos työtä ei osata jakaa ja yhdessä tekemistä vastuuttaa riittävän selkeästi.

Verkostojen johtamisessa johtajaa on vaikeaa hahmottaa, koska kaikki verkostoissa mukana olijat ovat potentiaalisia johtajia ja koska verkostojen johtajalla ei ole selvää asemaa, jonka perusteella hänet voisi suoraan tunnistaa. Verkostojen johtamista voidaan pitää toimijoiden toisiinsa kohdistamana vaikutuksena, jolloin verkostojen johtajia voi olla useita ja periaatteessa jokainen toimija verkostossa voi olla tässä roolissa. (Linnamaa 2004: 211–212.)

Verkosto sinällään ei saa toiminnan kehittymistä aikaiseksi vaan verkostossa toimivat toimijat. Toiminnan laatuun ja vaikuttavuuteen vaikuttaa miten informaation kulku, aiemmin mainittu verkostosta

saatava lisäarvo, toimijoiden sitoutuminen, päämäärien samansuuntaisuus, verkostossa tapahtuva oppiminen, foorumien määrä ja toimivuus sekä toimijoiden välinen työnjako ja luottamus on hoidettu ja toteutettu (Linnamaa 2004: 82–83,223).

3.3 Lainsäädäntö ja ohjeet

3.3.1 Poliisilaki

Poliisilain (7.4.1995/493) soveltamisala määrittelee poliisin toimintaa.

1§

Poliisin tehtävänä on oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä rikosten ennalta estäminen, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen.

Poliisi toimii turvallisuuden ylläpitämiseksi yhteistyössä muiden viranomaisten sekä alueella olevien yhteisöjen ja alueen asukkaiden kanssa.

Poliisin on suoritettava myös muut sille erikseen säädetyt tehtävät ja annettava jokaiselle tehtäväpiiriinsä kuuluvaa apua.

Poliisin toiminta ohjaa poliisilaki. Lain 1§:n mukaan poliisin tehtävänä on laillisen oikeus- ja yhteiskuntajärjestyksen turvaaminen, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitäminen sekä *rikosten ennaltaehkäiseminen*, selvittäminen ja syyteharkintaan saattaminen.

Lain esitöiden (HE 34/1999) mukaan pykälään lisättiin 20.8.1999 2 momentti, jolla haluttiin korostaa lähipoliisitoimintamallin ensisijaista merkitystä tavanomaisen rikollisuuden torjunnassa sekä erilaisten turvallisuutta uhkaavien häiriöiden ja onnettomuuksien ennalta estämisessä.

3.3.2 Tieliikennelaki

Tieliikennelain (3.4.1981/267) soveltamisala koskee liikennettä tiellä.

70§

Poliisi myöntää luvan ajokortin saamiseen (ajokorttilupa) hakijalle, joka täyttää asetuksella säädetyt terveysvaatimukset *ja jota ei alkoholin tai muun huumaavan aineen jatkuvan väärinkäytön vuoksi ole katsottava kuljettajana liikenteelle vaaralliseksi*. Ajokorttilupaa linja-auton tai raskaan ajoneuvoyhdistelmän kuljettamiseen oikeuttavan ajokortin saamiseksi ei myönnetä, jos hakijan ikä 72§:n 3 momentin mukaan on esteenä ajo-oikeuden saamiselle.

Ajokorttiluvan myöntämisen edellytyksenä on lisäksi, että hakijalla on vakinainen asuinpaikka Suomessa tai että hän opiskelee täällä ja opiskelu on jatkunut vähintään kuusi kuukautta.

Ajokorttilupaa ei kuitenkaan myönnetä sille, joka on ajokiellossa tai väliaikaisessa ajokiellossa, eikä ilman syytä sille, joka viimeksi kuluneen vuoden aikana on syyllistynyt rikoslain 23 luvun 10 §:ssä tarkoitettuun moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettamiseen oikeudetta. Ajokorttilupaa ei myöskään myönnetä, jos viranomaisen tiedossa on, että hakija on ajokiellossa jossakin Euroopan talousalueesta tehdyn sopimuksen jäsenvaltiossa.

Ajokorttilupa on peruutettava, jos sen saaja ei enää täytä 1-3 momentissa säädettyjä edellytyksiä.

Tieliikennelain 70§ määrittelee ajokorttiluvan myöntämisen edellytykset. Säädöksen mukaan poliisi myöntää luvan ajokortin saamiseen luvan hakijalle, joka täyttää asetuksella säädetyt terveysvaatimukset ja jota ei alkoholin tai muun huumaavan aineen jatkuvan väärinkäytön vuoksi ole katsottavana kuljettajana liikenteelle vaaralliseksi.

73.2§

Jos on syytä epäillä, *ettei kuljettaja enää täytä ajokorttiluvan saamisen edellytyksenä olevia terveysvaatimuksia* tai ettei hän *terveydentilansa* vuoksi enää kykene kuljettamaan turvallisesti sellaista ajoneuvoa, jonka ajo-oikeus hänellä on, poliisi voi määrätä hänet määrääjassa toimittamaan lääkäri- tai erikoislääkärintodistuksen terveysvaatimusten täyttymisestä taikka todistuksen uudesta ajokokeesta tai tutkinnon vastaanottajan ajonäytteen perusteella antaman lausunnon sairauden, vian tai vamman vaikutuksista ajoneuvon kuljettamiseen ja sen hallintalaitteiden käyttöön.

TieliikenneL 73.2§ mukaan jos on syytä epäillä, ettei kuljettaja enää täytä ajokorttiluvan saamisen edellytyksenä olevia terveysvaatimuksia tai ettei hän terveydentilansa vuoksi enää kykene kuljettamaan turvallisesti sellaista ajoneuvoa, jonka ajo-oikeus hänellä on, poliisi voi määrätä hänet määrääjassa toimittamaan lääkärin- tai erikoislääkärinlausunnon terveysvaatimusten täyttymisestä.

Voimassa olevat terveysvaatimukset perustuvat ajokorttidirektiiviin (91/439/ETY). Direktiivin liitteessä III asetetaan jäsenvaltioita sitovat vähimmäisvaatimukset kuljettajan fyysistä ja henkistä terveydentilaa koskeviin vähimmäisvaatimuksiin. Suomen lainsäädäntö on saatettu vastaamaan ajokorttidirektiiviä kansallisella tieliikennelain (267/1981) ja ajokorttiasetuksen (845/1990) säännöksillä. Direktiivin yksityiskohtaisempi erittely jäljempänä (kts. kohta 3.3.4).

73a§

Sen estämättä, mitä tietojen salassapitovelvollisuudesta säädetään, lääkärin on todetessaan ajokorttiluvan hakijan tai *ajo-oikeuden haltijan terveydentilan muuten kuin tilapäisesti heikentyneen siten, ettei hän enää täytä 70§:n 1 momentissa tarkoitettuja ajokorttiluvan myöntämisen edellytyksenä olevia terveysvaatimuksia, ilmoitettava siitä ajo-oikeusasiassa toimivaltaiselle poliisille.*

Ennen 1 momentissa tarkoitettun ilmoituksen tekemistä, potilaalle on kerrottava velvollisuudesta ilmoituksen tekemiseen ja terveydentilan vaikutuksesta ajokykyyn.

Edellä 1 momentissa tarkoitettussa ilmoituksessa voidaan tieto antaa ainoastaan siitä:

- 1) että ilmoituksen kohteena oleva henkilö ei täytä ajokorttiluvalle asetettuja terveysvaatimuksia; ja
- 2) mitä lisätoimenpiteitä lääkäri ehdottaa terveydentilan tai siitä ajokykyyn aiheutuvien vaikutusten tarkemmaksi selvittämiseksi

Mitä tässä pykälässä säädetään lääkärin ilmoitusvelvollisuudesta, koskee myös optikkoa 73§:n 1 momentissa tarkoitetun 45-vuotistarkastuksen yhteydessä. Ilmoituksessaan optikko voi antaa ainoastaan tiedon siitä, ettei ilmoituksen kohteena oleva henkilö täytä näkökyvylle asetettuja vaatimuksia ja tarvittaessa ehdottaa lääkärin tutkimusta näkökyvyn ilmeisesti vaikuttavan sairauden selvittämiseksi.

TieliikenneL 73a§ säätelee lääkärin ilmoitusvelvollisuutta. Säädöksen mukaisesti lääkärin on todetessaan ajokorttiluvan hakijan tai ajo-oikeuden haltijan terveydentilan muuten kuin tilapäisesti heikentyneen siten, ettei hän enää täytä TieliikenneL 70§:n 1 momentissa tarkoitettuja ajokorttiluvan myöntämisen edellytyksenä olevia terveystaatumuksia, ilmoitettava siitä ajo-oikeusasiassa toimivaltaiselle poliisille.

Lääkärin on ennen ilmoituksen tekemistä kerrottava potilaalle velvollisuudesta ilmoituksen tekemiseen ja terveydentilan vaikutuksesta ajokykyyn.

Ajokorttiasetuksessa edellytetään, ettei kuljettajalla ole sellaista yhteisön ajokortista annetun neuvoston direktiivin (91/439/ETY) liitteessä III mainittua vikaa, sairautta tai vammaa, joka olennaisesti heikentää kuljettajan kykyä toimia ajoneuvon kuljettajana. Liitteessä päihderiippuvuus mainitaan yhtenä ajokykyyn vaikuttavana sairautena. Lain esitöissä (HE 29/2003) kiinnitetään erityistä huomiota päihderiippuvuuteen ja todetaan haltijan riippuvuuden alkoholista tai keskushermostoon vaikuttavien huumeiden ja lääkkeiden väärinkäytöstä voivan aiheuttaa olennaisen vaaran liikenneturvallisuudelle.

Useissa EU -maissa (Ruotsi, Tanska, Luxemburg, Italia, Itävalta ja Kreikka), Norjassa ja Sveitsissä sekä Euroopan ulkopuolella joissakin

Kanadan ja Yhdysvaltojen osavaltioissa on ollut pitkään lääkäreiden ilmoitusvelvollisuus. Ruotsin ilmoitusvelvollisuus poikkeaa Suomen tilanteesta siinä, että Ruotsissa lääkäri voi, jos hän voi vakuuttua potilaan neuvonnan jälkeen luopuneen ajamisesta, jättää ilmoittamatta asiasta poliisille. (HE 29/2003 vp.)

Ajokieltoon määräämisen perusteet ilmenevät Tieliikennelain 75§:ssä.

75§:n 1 ja 2 mom.

Moottorikäyttöisen ajoneuvon kuljettaja on määrättävä ajokieltoon, jos hänen todetaan syyllistyneen törkeään liikenneturvallisuuden vaarantamiseen, rattijuopumukseen tai törkeään rattijuopumukseen.

Ajo-oikeudenhaltija on, jolle 78§:n 5 momentista taikka 80§:stä muuta johdu, määrättävä ajokieltoon:

- 1) *jos hän ei enää täytä 70§:n 1 momentissa säädettyjä ajokorttiluvan myöntämisen edellytyksiä;*
- 2) *jos hän ei poliisin asettamassa määrääjässä ole toimittanut vaadittua lääkärintodistusta* tai optikon antamaan todistusta taikka suorittanut hyväksytysti uutta kuljettajantutkintoa, ajokoetta tai ajonäytettä;
- 3) jos hän on moottorikäyttöistä ajoneuvoa kuljettaessaan syyllistynyt rikoslain 23 luvun 1 §:n nojalla rangaistavaan tekoon, joka osoittaa vakavaa piittaamattomuutta liikenneturvallisuutta kohtaan;
- 4) jos hän on syyllistynyt kulkuneuvon kuljettamiseen oikeudetta;
- 5) jos hän on vähintään neljästi kahden vuoden tai kolmasti vuoden kuluessa syyllistynyt moottorikäyttöistä ajoneuvoa kuljettaessaan tämän lain tai rikoslain 23 luvun 1 tai 11 §:n nojalla rangaistavaan tekoon taikka ajoneuvolain 96§:n 2 momentissa tarkoitettuun ajoneuvorikkomukseen tai kuorma- ja linja-auton kuljettajien ammattipätevyydestä annetun lain 24§:ssä tarkoitettuun ammattipätevyyssäännösten rikkomiseen, lukuun ottamatta muita rikesakolla rangaistavia tekoja kuin ylinopeusrikkomuksia, taikka liikennevalvontaa vaikeuttavien laitteiden kieltämisestä annetun lain 3 §:n 1 kohdassa tarkoitettuun paljastinlaiterikkomukseen; tai

- 6) jos hänet on ulkomailla tuomittu liikennejuopumuksesta moottorikäyttöisellä ajoneuvolla tai hän on siellä syylistynyt tällaiseen tekoon.

Ajo-oikeuden haltija on siis määrättävä ajokieltoon, jos hän ei enää täytä 70§:n 1 momentissa säädettyjä ajokorttiluvan myöntämisen edellytyksiä tai hän ei ole poliisin asettamassa määräajassa toimittanut vaadittua lääkärintodistusta terveydentilastaan. Oleellista on huomata, että ajokielto ei ole määräaikainen vaan voimassa toistaiseksi siihen saakka, kun ajokorttiluvan myöntämisen edellytykset täyttyvät tai ajo-oikeudenhaltija on toimittanut vaaditun lääkärintodistuksen esimerkiksi päihderiippuvuuteen liittyvässä asiassa.

3.3.3 Sisäasiainministeriön ohje

Hallinnonsisäisen ohjauksen perusmuotona ovat määräykset ja ohjeet. Ylemmät viranomaiset voivat antaa niitä alaisilleen lainsäädännön ja hallinnonsisäisten toimivaltarajojen puitteissa. Yleisimpiä ohjauksen muotoja ovat erilaiset yleiskirjeet, soveltamismääräykset ja -ohjeet. Määräysten ja ohjeiden tarkoituksena on yleensä toimeenpanon ja menettelymuotojen ohjaus. (Mäenpää 2003: 12.)

Sisäasiainministeriön poliisiosasto on antanut 14.11.2008 poliisitoimintaa koskevan yhtenäistämisohjeen (SMDno/2008/1133) liittyen päihderiippuvuuteen ja ajo-oikeuteen. Annettu ohje on kumonnut aiemman päihderiippuvuuteen ja ajo-oikeuteen vuonna 2003 annetun lähes samansisältöisen ohjeen. Annettu ohje perustuu aiemmin mainittuun Euroopan neuvoston direktiiviin 91/459/ETY liitteeseen III, minkä mukaan ajokorttia ei saa antaa eikä uudistaa hakijoille tai kuljettajille, jotka ovat alkoholiriippuvaisia tai jotka eivät kykene

pidättäytymään ajamisesta alkoholin vaikutuksen alaisena. Annetun ohjeen tarkoituksena on, että ajo-oikeusasioissa noudatettaisiin kaikissa poliisilaitoksissa yhdenmukaista käytäntöä. Ohjeen mukaan poliisin on aina ajokorttilupahakemusta käsiteltäessä tarkastettava poliisin tietojärjestelmistä, onko poliisin tiedossa hakijan päihderiippuvuuteen viittaavia seikkoja. Tämä tarkastus on tehtävä siitä riippumatta, että hakija on liittänyt ajokorttilupahakemukseensa ajokorttiluvan myöntämistä puoltavan lääkärin lausunnon. Päihderiippuvuuteen viittaavia seikkoja ovat ainakin päihtyneenä säilöönnotot, rikoslain 23 luvun 3 ja 4 §:ssä mainitut teot, huumausaineen käyttörikokset sekä sellaiset muut huumausainerikokset, joihin liittyy hakijan oma huumausaineiden käyttö.

Jos edellä mainittuja seikkoja ilmenee ja on perusteltua syytä epäillä hakijan olevan päihderiippuvainen, poliisin on ennen ajokorttiluvan myöntämistä vaadittava hakijaa täydentämään ajokorttilupahakemustaan päihdealaan perehtyneen lääkärin lausunnolla. Päihdealaan perehtyneitä lääkäreitä ovat päihdealan erikoislääkäreiden, A-klinikkatoimen ja mielenterveyskeskuksen lääkäreiden ohella ne lääkärit, jotka ovat hoitaneet hakijaa pitkäaikaisesti terveyskeskuksessa, työterveyshuollossa tai yksityisessä terveydenhuollossa.

3.3.4 Ajokorttidirektiivi

Ajokorttidirektiivi (91/439/ETY) sisältää liikenneturvallisuutta koskevat määräykset ajokorttiluokista ja ajokorttien voimassaoloehdoista sekä moottoriajoneuvon kuljettamiseen vaadittavaa fyysistä ja henkistä terveyttä koskevista

vähimmäisvaatimuksista mm. alkoholin ja muiden päihteiden osalta. Direktiivi on annettu 29.7.1991. Direktiivi jakaa kuljettajat kahteen terveysterveysvaatimukseltaan erilaiseen ryhmään:

Ryhmä 1) Moottoripyörän, henkilöauton, pakettiauton sekä henkilöautovetoisen ajoneuvoyhdistelmän (ja Suomessa traktorin) kuljettajat (T-, A1-, A-, B- ja BE -ajokortit yhdistelmiseen).

Ryhmä 2) Kuorma-auton, linja-auton ja raskaampien ajoneuvoyhdistelmien (sekä Suomessa liikennetraktorin ja taksin) kuljettajat (C-, C1-, C1E, D-, D1-, CE-, DE- ja D1E -ajokortit sekä näiden ja ryhmän 1 korttien yhdistelmät).

Direktiivin mukaan:

ALKOHOLI

14. Alkoholin käyttö on vakava vaara liikenneturvallisuudelle. Tämän ongelman vakavuuden vuoksi lääkintäviranomaisten on oltava erityisen valppaita.

Ryhmä 1:

14.1 Ajokorttia ei saa antaa eikä uudistaa hakijoille tai kuljettajille, jotka ovat riippuvaisia alkoholista tai jotka eivät pysty olemaan ajamatta alkoholin vaikutuksen alaisena.

Ajokortin saa antaa tai uudistaa hakijoille tai kuljettajille, jotka ovat aikaisemmin olleet riippuvaisesta alkoholista, toimivaltaisen lääkintäviranomaisen lausunnon ja säännöllisten lääkärintarkastusten perusteella, jos nämä henkilöt osoittavat olleensa tietyn määrääjän ilman alkoholia.

Ryhmä 2:

14.2 Toimivaltaisen lääkintäviranomaisen on otettava asianmukaisesti huomioon lisääntynyt vaara, joka liittyy tämän ryhmän määritelmän piiriin kuuluvien ajoneuvojen kuljettamiseen.

HUUMEET JA LÄÄKKEET

15. Väärinkäyttö

Ajokorttia ei saa antaa eikä uudistaa hakijoille eikä kuljettajille, jotka säännöllisesti käyttävät sellaisia missä tahansa muodossa olevia keskushermostoon vaikuttavia aineita, jotka voivat haitata ajoturvallisuutta, jos käytetty määrä on sellainen, että se voi haitata ajamista. Tätä sovelletaan kaikkiin lääkkeisiin tai lääkeyhdistelmiin, jotka voivat vaikuttaa ajokykyyn.

Säännöllinen käyttö:

Ryhmä1:

15.1 Ajokorttia ei saa antaa eikä uudistaa hakijoille eikä kuljettajille, jotka säännöllisesti käyttävät sellaisia missä tahansa muodossa olevia keskushermostoon vaikuttavia aineita, jotka voivat haitata ajoturvallisuutta, jos käytetty määrä on sellainen, että se voi haitata ajamista. Tätä sovelletaan kaikkiin lääkkeisiin tai lääkeyhdistelmiin, jotka voivat vaikuttaa ajokykyyn.

Ryhmä 2:

15.2 Toimivaltaisen lääkintäviranomaisen on otettava huomioon lisääntynyt vaara, joka liittyy tämän ryhmän määritelmän piiriin kuuluvien ajoneuvojen kuljettamiseen.

3.3.5 Hallintolaki

Hallintolakia (6.6.2003/434) sovelletaan hallintoasioissa noudatettavaan menettelyyn viranomaisessa.

1§

Tämän lain tarkoituksena on edistää hyvää hallintoa sekä oikeusturvaa hallintoasioissa. Lain tarkoituksena on myös edistää hallinnon palvelujen laatua ja tuloksellisuutta.

2§

Tässä laissa säädetään hyvän hallinnon perusteista sekä hallintoasioissa noudatettavasta menettelystä.

Tätä lakia sovelletaan valtion viranomaisissa, kunnallisissa viranomaisissa ja itsenäisissä julkisoikeudellisissa laitoksissa sekä eduskunnan virastoissa ja tasavallan presidentin kansliassa (viranomainen).

Tätä lakia sovelletaan valtion liikelaitoksissa, julkisoikeudellisissa yhdistyksissä sekä yksityisissä niiden hoitaessa julkisia hallintotehtäviä.

Lain tarkoituksena on toteuttaa ja edistää hyvää hallintoa sekä oikeusturvaa hallintoasioissa. Lain tarkoituksena on myös edistää

hallinnon palvelujen laatua ja tuloksellisuutta. Hallintolaki sisältää tarkemmat säädökset mm. hyvän hallinnon perusteista, asianosaisen asemasta ja puhevallasta, asiakirjan lähettämistä viranomaiselle ja vireille tulosta, asian käsittelyä koskevista yleisistä vaatimuksista, asian selvittämisestä ja asianosaisen kuulemisesta, asian ratkaisemisesta, päätöksessä olevan virheen korjaamisesta sekä säännökset tiedoksiannosta.

Poliisin tekemät tieliikennelain mukaiset ajo-oikeuteen liittyvät päätökset ovat hallintopäätöksiä.

3.4 Poliisin menettely ajo-oikeudenhaltijoiden päihderiippuvuuden valvonnassa

3.4.1 Rattijuopumukseen tai törkeään rattijuopumukseen syyllistyneiden alkolukko

SM:n ohjeen (SMDno/2008/1133) mukaan poliisin tulee kertoa alkoholin vuoksi rattijuopumuksesta tai törkeästä rattijuopumuksesta epäillylle jo esitutkinnassa, että hänellä on mahdollisuus alkolukolla valvottuun ajo-oikeuteen sekä valvonnan sisällöstä, ehdoista ja kustannuksista.

Ennen alkolukkoajokortin hakemista hakijan on täytynyt jo hakeutua lääkärin tai muun terveydenhuollon ammattihenkilön luo ja keskustella päihneiden käyttöön liittyvistä asioista. Käynnistään hakijan on pyydettävä käynnin tarkoituksesta ilmenevä todistus, joka liitetään ajokorttilupahakemukseen. Valvottuun ajo-oikeuteen ei liity muuta päihdeseurantaa.

Jos kuitenkin alkolukolla valvotun ajo-oikeuden haltijan on syytä epäillä olevan päihderiippuvainen jäljempänä 3.4.2 kohdassa kuvatulla

tavalla, hänet määrätään toimittamaan päihdealaan perehtyneen lääkärin lausunto päihderiippuvuudestaan alkolukolla valvotusta ajo-oikeudesta huolimatta.

3.4.2 Rattijuopumuksesta, törkeästä rattijuopumuksesta tai huumausainerikoksesta epäiltyjen ohjaaminen päihderiippuvuuden arviointiin

Poliisi vaatii ajo-oikeudenhaltijoilta päihdealaan perehtyneen lääkärin lausunnon päihderiippuvuudesta seuraavissa tapauksissa:

- henkilö syyllistyy kolmen vuoden aikana kahdesti rattijuopumukseen. Lyhytaikaisen ajo-oikeudenhaltijan kohdalla noudatetaan samoja aikarajoja.
- ajo-oikeudenhaltija, joka syyllistyy huumausaineen käyttörikokseen tai sellaiseen huumausainerikokseen, joka sisältää omaa huumausaineen käyttöä ja vaikkei hän samalla teolla syyllistyisikään rattijuopumusrikokseen.
- jos ajo-oikeudenhaltija on viimeisen vuoden kuluessa otettu päihtyneenä säilöön puolen vuoden sisällä vähintään kolme kertaa ja päihtyneenä säilöön ottaminen antaa perustellusti aiheutta epäillä ajo-oikeudenhaltijan vaarantavan kuljettajana liikenneturvallisuutta.

Ajo-oikeuden haltija voidaan määrätä ajokieltoon toistaiseksi, jos hänen päihteiden käyttö arvioidaan kokonaisuudessaan sellaiseksi, että hänet on alkoholin tai muun huumaavan aineen jatkuvan väärinkäytön johdosta katsottava liikenteelle vaaralliseksi. Tekoja tulee olla em. kohtia enemmän. Toistaiseksi ajokieltoon määräämisen jälkeen ajo-oikeudenhaltijan asiana on osoittaa päihdealaan perehtyneen lääkärin

antamalla lausunnolla, että hän täyttää ajokorttiluvan myöntämisen edellytykset.

Ajo-oikeudenhaltijalle annetusta päätöksestä voi valittaa hallintovalituksella sille hallinto-oikeudelle, jonka tuomiopiiriin viranomaisen toimialue kuuluu. Valituksen tekeminen edellyttää eräiden muodollisten vaatimusten noudattamista. Valitus on tehtävä määräajassa ja oikeaa valitustietä noudattaen.

3.5 Päihderiippuvuuden arviointiprosessi

Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut asiasta lääkäreille ohjeen (STM/4354/2008) päihderiippuvuuden arvioinnista ja ajokelpoisuudesta. Ohjeella kumottiin lääkäreille aiemmin vuonna 1998 annettu ohje. Ohjeiden antaminen perustuu terveydenhuollon ammattihenkilöistä annettuun lakiin (559/1994) ja lain 23§:n 3 momenttiin. Säädöksen perusteella sosiaali- ja terveysministeriö voi tarvittaessa antaa todistusten ja lausuntojen laatimisesta tarkempia määräyksiä ja ohjeita.

Uuden ohjeen mukaisesti poliisin pyytämä lääkärinlausunto laaditaan ensisijaisesti perus- tai työterveyshuollossa, A-klinikassa tai pitkäaikaisen potilassuhteen perusteella yksityisessä terveydenhuollossa. Lausunnon voi antaa päihdealaan perehtynyt lääkäri. Päihdealaan perehtyneenä lääkärinä voidaan pitää psykiatrian, yleislääketieteen tai työterveyshuollon erikoislääkäreitä, samoin päihdelääketieteen erityispätevyyden omaavaa lääkäreitä sekä A-klinikassa moniammatillisen työryhmän jäsenenä toimivaa lääkäreitä. Lisäksi ajo-oikeuden haltijaa aikaisemmin hoitaneessa

terveyskeskuksessa tai työterveyshuollossa toimivaa lääkäriä. Ohjeen mukaan lausunnon saa lähettää poliisille vain hakijan suostumuksella. Asialla ei sinällään ole merkitystä, sillä poliisi määrää pääsääntöisesti ajo-oikeudenhaltijan toistaiseksi ajokieltoon Tieliikennelain 75§:n 2 momentin kohdan 2 perusteella, ellei henkilö ole toimittanut poliisin määräämää lääkärinlausuntoa määrääjassa ja toimittamiseen ei liity mitään erityistä syytä, minkä vuoksi ajokieltoa ei tultaisi määräämään.

Lääkärinlausunnon tarkoituksena on antaa poliisille lääkärin allekirjoittama lausunto siihen, että täyttääkö henkilö asetuksella säädetyt ajokorttiluvan terveysvaatimukset. Periaatteena voidaan pitää, että *terveysvaatimukset eivät täyty, jos henkilöllä on päihderiippuvuus, joka olennaisesti heikentää hänen kykyään toimia ajoneuvon kuljettajana tai hän on alkoholin tai muun huumaavan aineen jatkuvan väärinkäytön vuoksi katsottava kuljettajana liikenneturvallisuudelle vaarallisena*. Päihderiippuvuudella tarkoitetaan riippuvuutta alkoholista tai muista laittomista huumaavista aineista tai väärinkäytetyistä lääkevalmisteista. Lääkärin antaman lausunnon jälkeen poliisi tekee päätöksen asiassa hallintolain (6.6.2003/434) edellyttämällä tavalla.

Lääkärin tulee ehdottaa hoitoa aina, kun ajo-oikeuden haltijan todetaan olevan päihderiippuvainen. Oleellista siis on, että milloin lääkäri voi todeta ajo-oikeuden haltijan olevan päihderiippuvainen? Päihderiippuvuuden arvioinnissa käytetään ICD-10:n mukaisia diagnostisia kriteerejä (Kts. ICD-10 luokitus raportin kohdasta 2 ”Tutkielman keskeiset käsitteet”).

Ohjeistuksen mukaan lääkäri laatii arvionsa mukaan lausunnon joko yhden tai useamman käyntikerran puitteissa, silloin kun henkilö ei

tarvitse tai halua hoitoa. Lääkäriin arviointi perustuu mm. lääkärin omiin havaintoihin, Audit-lomakkeen tuloksiin, klinisiin tutkimuksiin, erilaisiin laboratoriotutkimuksiin, potilasasiakirjoista hankittuihin tietoihin jne. Jos aikaisemmat tiedot, lääkärin havainnot ja laboratoriotutkimukset eivät oikeuta laatimaan kielteistä lausuntoa, mutta viittaavat mahdolliseen päihdeongelmaan, eikä henkilö suostu hoitoon tai seurantaan, tulee lääkärin harkita puoltavaa lausuntoa ainoastaan lyhyeksi määräajaksi.

Edelleen täytyy huomioida lääkäreitä velvoittava Tieliikennelaki 73a§ säännös, mikä velvoittaa lääkärin ilmoittamaan asiasta poliisille, jos hän tekemänsä tutkimuksen perusteella on todennut henkilön terveydentilan heikentyneen pysyvästi tai pysyväisluonteisesti päihteiden käytön vuoksi ja henkilö ei enää täytä ajokorttiluvan edellyttämiä terveysvaatimuksia.

4 TUTKIMUKSEN AINEISTOT JA MENETELMÄT

4.1 Aiheen valinta

Tutkimusaiheen valinta on tutkimuksen tekemisen tärkeimpiä ja haastavampia tehtäviä. Hyvä tutkimusaihe on hyvän tutkimuksen alku, joten aiheen valintaan kannattaa kiinnittää erityistä huomiota. Väärällä aiheen valinnalla päädyt todennäköisesti huonoon lopputulokseen. (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2007: 66.)

Aiheen valintaan liittyy olennaisesti myös ongelma-analyysi. Tutkimus ei hyödytä käytäntöä, jos tutkija on valinnut itselleen mitättömän ongelman ja löytänyt siihen hedelmättömän ratkaisun. Tutkimus on ongelmien ratkaisua ja pelkästään moitteeton tutkimusprosessi ei tee tutkimuksesta hyödyllistä. Usein ongelmien vähäpätöisyyttä ja ratkaisujen tavanomaisuutta pidetään syynä, ettei tutkimus tuota käytännölle siltä toivottua lisäarvoa. (Harisalo, Keski-Petäjä & Talkkari 2006: 8.)

Hirsjärven ym. (2007: 77–80) mukaan hyvän tutkimuksen aiheen valinnassa seuraavat yhdeksän kriteeriä ovat tärkeitä:

- 1) Onko tutkimuksen aihe sinua todella kiinnostava?
- 2) Onko aihe sopiva tieteenalallesi?
- 3) Onko aiheella yhteiskunnallista tai tieteensisäistä merkitystä?
- 4) Opettaako aiheen tutkiminen sinulle jotain?
- 5) Onko työllesi tiedossa sopiva ohjaaja?
- 6) Onko aihe toteutettavissa kohtuullisessa ajassa?
- 7) Onko aiheesta saatavissa tarpeeksi tietoa?

8) Onko aihe sellainen, että tutkimus on mahdollista toteuttaa, kun otetaan huomioon:

- Taloudelliset voimavarat
- Tutkimuksen kohteeksi aiotut henkilöt
- Tarvittavat erikoislaitteet tai muu kallis materiaali
- Tarvittavat kirjastopalvelut

9) Onko aihe sellainen, että kykysi ja kokemuksesi pääsevät esiin?

Valitsemani aihe on minua henkilökohtaisesti aina kiinnostanut, koska omaan toimenkuvaani kuului tehdä ennen 1.1.2009 voimaan tullutta paikallishallintouudistusta ajo-oikeuteen liittyvät päätökset Keuruun kihlakunnan poliisilaitoksella. Paikallishallintouudistuksesta johtuen toimenkuvani muuttui ja nykyisiin tehtäviini lupahallintotehtävät eivät tällä hetkellä kuulu. Aiheen kiinnostavuutta on lyhyesti vaikea perustella. Varmasti merkittäviä perusteita ovat laatu - asioiden hoitaminen laadukkaasti ja vaikuttavasti sekä asian tärkeys, koska alkoholin käyttö on aina vakava vaara liikenneturvallisuudelle. Unohtaa ei sovi myöskään päihderiippuvuusarvion ja -prosessin vaikutuksen mahdollista merkitystä henkilön päihteidenkäyttötapoihin ja muuhun elämäntilanteeseen yleensä.

Uusitalon (1991: 59) mukaan tutkimusongelman täsmentämisessä on apua, jos voi keskustella aiheesta ongelmakenttää tuntevien käytännön asiantuntijoiden kanssa. Näin myös kohdallani tapahtui, sillä aiheen valinnasta keskustelin myös usean asiasta tietävän kanssa - niin poliisin kuin terveydenhoitopuolelta olevien kanssa ja heidän kommenttinsa olivat kannustavia. Muutaman näistä myös haastattelin tutkimuksessani.

Tutkimuskohteeni valintaan vaikutti merkittävästi myös poliisihallintoon tulossa ollut ja tutkimukseni aikana toteutunut paikallishallintouudistus. Keski-Suomen poliisilaitos aloitti toimintansa 1.1.2009. Samalla päihderiippuvuus selvitysprosessille ja niiden toimivuudelle tuli yksi, yhteinen ja vastuullinen nimittäjä Keski-Suomen poliisilaitos. Tätä taustaa vasten katsoin tutkimusongelmani merkittävyyden edelleen korostuvan. (Hajautunut tieto, ks. esim. Koskinen 2005: 107).

4.2 Tutkimusympäristö

Tutkimukseni toteutin Keski-Suomen maakunnan alueella. Haastattelut tehdessäni maakunta oli alueellisesti jaettuna vielä viiteen poliisilaitokseen; Jyväskylän-, Jämsän-, Keuruun-, Saarijärven- ja Äänekosken poliisilaitokseen. Paikallishallintouudistuksen yhteydessä vuoden 2009 alusta poliisilaitokset yhdistyivät maakunnallisesti yhdeksi Keski-Suomen poliisilaitokseksi.

Poliisilaitoksen alueeseen kuuluu 23 kaupunkia tai kuntaa ja sen alueella asuu 272 779 asukasta (Tilastokeskus, 26.3.2010).

Terveydenhoitopuolella Keski-Suomen maakunta muodostaa Keski-Suomen sairaanhoitopiirin. Sairaanhoitopiirin kuntayhtymän omistaa 23 keski-suomalaista kuntaa. Hallinnollisesti sairaanhoitopiiri jakautuu kuuteen toimialueeseen, jotka jakautuvat edelleen 27 vastuu-alueeseen. Keski-Suomen sairaanhoitopiirin ja Keski-Suomen poliisilaitoksen toiminta-alue on sama eli Keski-Suomen maakunnan alue.

4.3 Tutkimusmenetelmä ja aineisto

Hyvä ohje tutkimusta suorittavalle on, että tutkija pohtii, mikä menettely parhaiten tuo selvyyttä käsiteltäviin ongelmiin, ja että hän valitsee sellaisen lähestymistavan ja metodin, jonka pätevyydestä hän on itse kaikkein vakuuttunein (Hirsjärvi ym. 2007: 133).

Tutkimus voidaan toteuttaa kvantitatiivisesti (määrällisesti) tai kvalitatiivisesti (laadullisesti) ja näiden eroista on keskusteltu jo pitkään. Menetelmien eroja on pyritty havainnollistamaan monin eri tavoin, mutta jaottelut tuskin paljon auttavat käytännön tutkimuksessa. Nykyään monet tutkijat haluaisivatkin poistaa vastakkainasettelun. (Hirsjärvi ym. 2007: 131.)

Oman tutkimukseni toteuttamiseksi valitsin pääosiltaan kvalitatiivisen eli laadullisen tutkimuksen, koska tutkimuksellani halusin selvittää kuinka hyvin poliisin ja terveydenhuollon väliset verkostot ja yhteistyö päihderiippuvuusselvitysten määräämisissä toimivat ja onko toiminnalla vaikuttavuutta. Toisaalta en antanut asian vaivata liiaksi mieltäni ja olla vain laadulliseen tutkimukseen sidottuna vaan työn edetessä mahdollisesti hyödyntää tarvittaessa myös kvantitatiivista tutkimusmenetelmää.

Yksi tapa kerätä tietoa on haastattelu. Kun haluamme kuulla ihmisten mielipiteitä, kerätä tietoa, käsityksiä ja uskomuksia, on luonnollista keskustella heidän kanssaan. Haastattelu on metodi, jonka tutkimuksen eri osapuolet kokevat yleensä miellyttäväksi. Haastattelu on lähellä arkista käytäntöä: ihmiset tietävät, mitä suurin piirtein on odotettavissa,

kun heitä pyydetään haastateltaviksi. Tutkijalla on samanlaisia ajatuksia: hän arvelee tietävänsä, mitä haastattelu tutkimusmetodina edellyttää, miten siihen valmistaudutaan ja miten se käytännössä toteutetaan. (Hirsjärvi & Hurme 2008: 11.)

Haastattelussa myös tutkijalla on mahdollisuus osallistua keskusteluun, jos haastattelun aikana asioita jää epäselväksi ja haastatteliija haluaa selventää annettuja vastauksia tai esittää tarkentavia lisäkysymyksiä. Yksi merkittävä syy haastattelun valinta tutkimusmenetelmäksi oli varmasti myös se, että osa haastateltavakseni valituista henkilöistä oli minulle jo entuudestaan tuttuja. Halusin keskustella henkilökohtaisesti heidän kanssaan. Ehkäpä juuri näistä syistä valitsin juuri haastattelun luontevaksi tavaksi hankkia tutkimustani varten empiiristä tietoa.

Koskisen ym. (2005: 106) mukaan haastattelemiseen päätyminen pitäisi pystyä perustelemaan siinä missä mikä tahansa muukin menetelmävalinta. Vaihtoehtoisena tiedon keräämistapana harkitsin tutkimuksen toteuttamista kyselytutkimuksena. Kyselytutkimuksen heikkouksina pidin mm. sitä, että kuinka onnistuisin laatimaan tutkimusta varten toimivan kyselylomakkeen tai kuinka saisin vastaajat motivoitua vastaamaan kattavasti tutkimukseeni. Edelleen yhtenä merkittävänä vaikuttajana oli se, että haastattelun avulla vastaajien suhtautuminen tutkimukseen olisi vakavampaa eikä kenties niin välinpitämätöntä kuin kyselyn osalta. Vaihtoehtoja arvioidessani vakuutuin, että tutkimuksessani paras tiedon keruutapa olisi haastattelu.

Tutkimushaastattelut eroavat toisistaan ja eroja syntyy lähinnä strukturointiasteen perusteella, eli siitä, miten kiinteästi kysymykset on muotoiltu ja missä määrin haastatteliija jäsentää tilannetta.

Haastattelunimikkeiden valikoima on kirjava ja sekava. (Hirsjärvi ym. 2008: 43.)

Puolistrukturoituun haastattelumenetelmään liittyy olennaisena, että kysymysten muoto on kaikille sama, mutta haastattelijä voi vaihdella tarvittaessa kysymysten järjestystä. Näin tapahtui myös omassa tutkimuksessani. Mielestäni haastattelijan täytyy ”lukea haastattelutilannetta” koko ajan, että haastattelutilanne pysyy luontevana. Kysymysten järjestyksen muuttaminen liittyy tähän olennaisena.

Haastattelun lajiksi valitsin puolistrukturoidun haastattelun (teemahaastattelu). Hirsjärven ym. (2008: 47–48) mukaan puolistrukturoidussa haastattelussa haastattelu kohdennetaan tiettyihin ja samoihin aihepiireihin eli teemoihin. Minun tutkimuksessani siis päihderiippuvuusselvityksiin osallistuvien tahojen verkostoihin ja niiden toimivuuteen. Teemahaastattelussa haastattelijan ja haastateltavan vuorovaikutus korostuu ja haastateltavien tulkinnat asioista ja heidän asioille antamat merkitykset ovat keskeisiä.

Haastattelulle on tyypillistä, että se on ennalta suunniteltu ja haastattelijan ohjaama. Haastattelun pohjana käytetään ennalta laadittua haastattelurunkoa, minkä avulla haastattelu sujuu luontevasti ja samalla varmistetaan tarvittavien kysymysten esittäminen. (Koskinen ym. 2005: 108.)

Haastattelun tekemiseen liittyy Hirsjärvi ym. (2008: 201) mukaan myös haittoja. Haastattelun toteuttaminen edellyttää huolellista suunnittelua ja valmistautumista. Haastattelun suunnittelu ja toteutus vievät myös

aikaa. Haastattelujen teko edellyttää huolellista suunnittelua ja kouluttautumista haastattelijan rooliin ja tehtäviin. Haastateltava voi kokea haastattelun myös itseään uhkaavaksi tai pelottavaksi tilanteeksi. Lisäksi haastattelun luotettavuutta saattaa heikentää se, että vastaukset pyritään muodostamaan sosiaalisesti hyväksyttäviksi.

Omaa tutkimusta suunnitellessani arvioin kriittisesti omaa ammattitaitoani suunnitella haastattelun pohjana oleva kysymyslomake. Toisaalta kysymysten yksityiskohtaista asettelua en pitänyt erityisen tärkeänä, koska alusta alkaen itselleni oli selvää tehdä haastattelututkimus ja luoda haastateltavan kanssa haastattelutilanteesta avoin vuorovaikutustapahtuma. Haastattelun osalta noudatin ns. jatkuvaa analysointia ja jokaisen haastattelun jälkeen kävin aineiston ja haastattelutilanteen uudelleen lävitse ja otin siitä vinkkejä seuraaviin haastatteluihin. Toisena asiana arvioin kriittisesti haittavaikutuksia sille, että suurin osa haastateltaviksi valitsemistani henkilöistä oli minulle entuudestaan jo tuttuja. Loppupäätelmänä katsoin tuttuuden olevan kokonaisuuden kannalta enemmän positiivinen kuin negatiivinen asia tietojen saannin ja luotettavuuden osalta.

4.4 Kohderyhmän valinta ja haastattelurunko

Tavallisin aloittelevan tutkijan tai haastattelijan kysymys on: ”Kuinka monta henkilöä minun olisi haastateltava?” Tavallisin ja yksinkertainen vastaus tähän on: ”Haastattele niin monta kuin on välttämätöntä, jotta saat tarvitsemasi tiedon.” Haastateltavien määrä riippuu aina tutkimuksen tarkoituksesta. (Hirsjärvi ym. 2008: 58.)

Samoin myös Koskinen ym. (2005: 273). ”Tutkimusaineisto valitaan niin, että se on *mahdollisimman informatiivinen tutkimusongelman kannalta*”.

Haastattelututkimukseeni haastattelin kaikkiaan viittä poliisihallinnon edustajaa ja neljää terveydenhoitopuolen edustajaa. Haastateltavia oli siis kaikkiaan yhdeksän. Poliisihallinnon edustajat edustivat ennen 1.1.2009 voimaan tullutta aluehallintouudistusta kaikkia viittä Keski-Suomessa toiminutta poliisilaitosta (Jyväskylän-, Jämsän-, Keuruun-, Saarijärven- ja Äänekosken poliisilaitos), kattaen maantieteellisesti koko Keski-Suomen maakunnan. Poliisihallinnon edustajien nimeäminen oli helppoa ja selkeää, koska nämä tehtävät olivat poliisilaitoksissa vastuutettu lähes yksinomaan näille valitsemilleni yksittäisille poliisimiehille. Terveydenhoitopuolen edustajat valitsin Saarijärveä lukuun ottamatta näiltä samoilta alueilta. Terveydenhoitopuolen edustajien valinta oli lähes yhtä helppoa vastaavin perustein kuin poliisinkin osalta.

Haastattelut tutkimuksessani olin toteuttanut kahdella tavalla nauhoittamisen ja kirjoittamisen yhdistelmänä, mikä oli ollut määrätietoinen valinta aineiston tallennusmenetelmäksi.

Tutkimuksen empiirisen osan haastattelut olen suorittanut yhtä lukuun ottamatta kohdehenkilöiden työpaikoilla tammi-huhtikuussa 2009. Ennen haastattelua olin ottanut jokaiseen haastateltavaan henkilökohtaisesti tai puhelimitse yhteyttä ja selvittänyt tutkimukseni tarkoituksen ja pyytänyt suostumusta haastatteluun. Kukaan haastatteluun pyytämistäni henkilöistä ei kieltäytynyt haastattelusta.

Tämän jälkeen olin lähettänyt sähköpostitse jokaiselle haastateltavalle haastattelurungon etukäteen tutustuttavaksi.

Haastatteluissa käyttämäni teemarunkoon sisältyi kymmenen haastattelua ohjaavaa kysymystä:

- 1) Miten toiminta on organisoitu - toimiiko prosessi? (mikä hyvää - mikä huonoa)
- 2) Toimiiko arviointimalli käytännössä?
- 3) Miten yhteistyö (poliisi - asiakas - terveydenhoito) sujuu?
- 4) Millaisia kokemuksia on toiminnasta?
- 5) Kuormittaako muuta työtä?
- 6) Onko riittävästi taitoja/tietoa tehdä arvioita?
- 7) Millaista koulutusta tai oheismateriaalia tarvitaan?
- 8) Millaisia vaikutuksia toiminnalla on?
- 9) Miten prosessia voisi kehittää, että vaikuttavuus lisääntyisi ja yhteistyö sujuisi paremmin?
- 10) Millaisen kouluarvosanan (0-10) antaisit yhteistyön toimivuudesta?

Koskinen ym. (2005: 109) kiinnittää huomiota haastattelurungon kysymysten määrään ja pitää pahana virheenä, jos kysymyksiä on liikaa. Sopivana kysymysten määränä haastattelurungossa pidetään 5 - 12 kysymystä, joten kysymysteni lukumäärää (10) on siten pidettävänä sopivana.

Koskinen ym. (2005: 122) huomioi myös haastattelun jälkihoidon merkityksen. Haastateltavalle tulisi jäädä haastattelijasta ja

haastattelutilanteesta myönteinen kuva, jotta tulevien tutkijoiden mahdollisuudet saada haastattelu paranisivat. Luonnollisesti suurin osa tästä työstä tehdään haastattelutilanteen aikana, mutta esim. haastattelutilanteen jälkeen lähetty kiitoskortti, julkaisun toimittaminen haastateltavalle omistuskirjoituksella varustettuna jne. ovat hyviä keinoja. Tärkeää on myös pitää antamansa lupaukset, joista haastateltavan kanssa on sovittu. Itse lupasin haastattelemilleni henkilöille, että lähetän heille kopion hyväksytystä opinnäytetyöstäni.

4.5 Aineiston analyysi ja tulkinta

Aineiston keräämisen jälkeen aineisto on analysoitava ja tulkittava. Hirsjärvi ym. (2007: 216) pitääkin tätä tutkimuksen vaihetta tutkimuksen ydinasiana. Koskinen ym. (2005: 318) korostaa myös litteraation (transkriptio) tärkeyttä ja samalla tavoin painottaa myös sen tarkkuutta, mutta toteaa absoluuttisen tarkkuuden olevan mahdotonta. Samalla tutkimuksen luonne kannattaa huomioida, sillä laadullisessa tutkimuksessa on tarpeetonta edes yrittää litteroida kaikkea aineistoa.

Hirsjärven ym. (2007: 219) mukaan aineistoa voidaan analysoida eri tavoin. Analysointitavaksi tulee valita tapa, mikä parhaiten tuo vastauksen tutkimusongelmaan. Haastattelututkimuksessani tärkeintä on ollut sisältö, joten olen käyttänyt materiaalin litteroinnissa ns. teema-alueellista valitsemismenetelmää ja litteroinut materiaalin keskeisimpien asiakokonaisuuksien (teemojen) mukaisesti. Taustalla on ollut tutkimusongelma. Näin menetellen olen pystynyt tavoittamaan haastatteluvastausten olennaisimman sisällön, saamaan riittävän kuvan tutkimusaineistosta ja linkittämään sisällön tutkimusongelmaan.

Koskinen ym. (2005: 318–328) määrittelee litteroinnissa seuraavat viisi tarkkuustasoa:

- *Taso 1: Tavoitteena yleiskuva aineistosta*
- *Taso 2: Yleiskuvan lisäksi halutaan saada lainauksia*
- *Taso 3: Litterointi ”sanatarkasti”*
- *Taso 4: Keskusteluanalyttinen litteraatio*
- *Taso 5: Videon litteroiminen: katse, ruumiin liikkeet ja teknologia tutkimuksen kohteena*

Tutkimus tulee litteroida pikkutarkasti vain, jos siihen on erityinen syy. Tasoon 3 tulisi olla jo hyvät syyt. Litterointiin tulee kuitenkin aina suhtautua vakavasti ja laiskuuteen ei tule sortua, sillä tarkkuutta on pidettävä tieteellisen tutkimuksen perustana. Omassa tutkimuksessani olen määritellyt litteraatiotarkkuuden tasolle yksi ja kaksi, mikä tutkimusongelmassani on mielestäni riittävä.

Tutkijan pyrkimyksenä on päätyä onnistuneisiin tulkintoihin, koska samaa haastatteluaineistoa voidaan tulkita eri tavoin ja eri näkökulmista. Haastatteluaineiston tulkinta on onnistunut, kun lukija, joka omaksuu saman näkökulman kuin tutkija, löytää tekstistä ne asiat jotka tutkijakin on löytänyt, vaikka lukija olisi näkökulmasta eri mieltä. (Hirsjärvi ym. 2008: 151.)

Krogarsin (1995: 18) mukaan haastateltavat omaavat vaihtelevan tietotason, jolloin tutkijan tulkinnoille jää tilaa. Ongelma korostuu haastateltavien määrän ollessa pieni, jolloin yksittäisen haastateltavan merkitys korostuu. Ongelmaa on mahdollista vähentää, kun haastateltavien määrää lisätään. Omassa tutkimuksessani haastateltavien määrä oli yhdeksän, mikä asetti aineiston tulkinnalle erityisiä haasteita. Haastateltavien määrää poliisin osalta ei olisi ollut mahdollista lisätä,

koska ajo-oikeusasiat ovat vastuutettu lähes yksinomaan henkilöille, jotka tutkimukseeni haastattelin. Sairaanhoidonpuolella haastateltavien määrää olisi ollut mahdollista hiukan lisätä, koska siellä päihdeseuranta tekeviä on runsaammin.

5 VERKOSTOJEN TOIMIVUUS TUTKIMUSTULOSTEN MUKAAN

Päihderiippuvuusselvitysprosessi alkaa poliisin vaatiessa edellytysten niin täytyessä ajo-oikeudenhaltijalta päihdealaan perehtyneen lääkärin lausunnon epäilystä päihderiippuvuudesta. (Edellytykset selvitetty aiemmin kohdassa 3.4.2). Keski-Suomen poliisilaitoksessa päihderiippuvuusasiat kuuluvat hallinnollisia ajo-oikeusasioita käsitteleville ja siihen erikseen nimetyille alipäällystö- tai päällystötasoisille poliisimiehille.

Haastattelututkimus osoitti, että poliisi määrää ajo-oikeudenhaltijan Keski-Suomessa aina päihderiippuvuusselvitykseen, kun edellytykset vaan täyttyvät. Tässä yhteydessä on huomioitava, että päihderiippuvuusselvitykseen voidaan määrätä vain ajo-oikeudenhaltija. Ajo-oikeudenhaltijana pidetään henkilöä jolle on luovutettu ajokortti tai tutkintotodistus hyväksytyin kuljettajatutkinnon suorittamisesta.

Ajo-oikeusasioita käsittelevälle poliisimiehelle tieto tulee päihderiippuvuusselvitykseen määrättävästä ajo-oikeudenhaltijasta eri tavoin henkilön asuinpaikasta tai asian käsittelypaikasta riippuen Keski-Suomessa. Jyväskylän pääpoliisiasemalla poliisin lupapalveluyksikköön toimitetaan rattijuopumusvalvonnassa kiinni jääneiden henkilöiden

ajokortit, jolloin myös tarkistetaan, että täyttyvätkö päihdeseurantaan määräämisen edellytykset. Edellytysten täytyessä henkilö kutsutaan ajo-oikeuttaan käsittelevään tilaisuuteen ja määrätään päihdeseurantaan aina, jos edellytykset vaan täyttyvät. Toistuvasti päihtymyksen johdosta kiinniotettujen osalta järjestelmä toimii myös Jyväskylän poliisivankilan osalta ja vankilalta tulee tiedot säännönmukaisesti lupapalveluyksikköön.

Haastattelun perusteella kehitettävääkin löytyy. Henkilön syyllistyttyä uudelleen rattijuopumukseen, tämä tieto ei välttämättä aina tavoita lupahallintoyksikköä ajokiellossa olevan ajo-oikeudenhaltijan osalta. Toisaalta tällainen tilanne ilmenee ennemmin tai myöhemmin ja viimeistään siinä vaiheessa, kun tietojärjestelmiä käytetään, mutta aiheuttaa seurantaan määräämisen viivästymisen. Tilanne on sama henkilön ollessa säilöön otettuna päihtymyksen johdosta muualla, tällöin tietoa ei aina tule.

Jämsässä seurannasta vastaavat lupapalvelun toimistosihteerit ja vartijat, jotka seuraavat poliisiasiantietojärjestelmää (PATJA) ja asiakkaiden tullessa ajo-oikeusasiassa poliisin luo tai jäädessä päihtymyksen vuoksi kiinniotetuksi, huomioivat täyttyvätkö päihderiippuvuusselvityksen edellytykset. Tutkimuksen mukaan järjestelmä ei ole täysin aukoton, koska ajoittain ilmenee yksittäisiä tapauksia, että edellytykset olisivat täyttyneet, mutta tapausta ei ollut huomattu.

Keuruulla menettelytapaprosessi on pääpiirteissään samanlainen kuin Jämsässäkin. Seurannasta vastaa lupapuolen toimistosihteerit, mutta järjestelmä ei myöskään ole täysin aukoton ja tieto ei kaikissa

tapauksissa välity päihderiippuvuusasioista päättävälle virkamiehelle. Ongelma tulee erityisesti esiin päihtymyksen vuoksi kiinniotettujen osalta, joista tieto ei systemaattisesti välity.

Äänekoskella seuranta oli vastuutettu ja ohjeistettu vartijoille ja lupapuolelle. Vartijoiden tehtävänä oli seurata päihtymyskiinniottojen määrää ja määrän ylittyessä vartijat ilmoittivat asiasta kirjallisesti ajo-oikeusasioita käsittelevälle komisariolle. Lupapuolella huomioitiin ajoneuvohallintokeskuksesta (AKE) tulevat ajo-oikeusasioiden seurantalistat, jolloin henkilön muut historiatiedot myös kartoitettiin ja arvioitiin täyttyvätkö päihdeseurantaan määräämisen edellytykset kokonaisuutena. Saarijärvellä menettelytavat olivat samansuuntaiset, mutta tietoa välittyi myös kenttätyötä tai tutkintaa tekeviltä poliisimiehiltä.

Seuraavaksi kysyin haastateltavilta, että kuinka arviointimalli toimii käytännössä. Haastateltavien vastaukset olivat pääosin myönteisiä ja arviointimallin todettiin olevan toimivan. Poliisipuolelta kaksi vastaajaa epäili kuitenkin terveydenhoitupuolen resurssien riittämättömyyttä selvitysten tekemiseen; toisen mukaan ”malli vaikuttaa melko raskaalta terveydenhoidon kannalta” ja toisen vastaajan mielestä valtakunnallista ohjeistusta ei ole voitu täysin noudattaa, koska terveydenhoitupuolella ei ole riittävästi resursseja selvitysten tekemiseen.

Arviointimallissa koettiin hyvänä varhainen puuttuminen ja että henkilö pysäytetään ja havahdutetaan mahdolliseen päihdeongelmaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, jolloin päihdeongelman hoitoennuste on parempi. Tämä liittyy niin edellytysten täyttymiseen (rattijuopumukset, huumausainerikokset, päihdekiinniotot) kuin siihen,

että henkilö tulisi ohjata seurantaan välittömästi esimerkiksi rattijuopumusrikokseen syylistymisen jälkeen. Viive tulisi olla mahdollisimman lyhyt, eikä asiassa tulisi edellyttää lainvoimaista tuomiota, jos tapaus on kiistaton.

Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut asiasta lääkäreille ohjeen (STM/4354/2008) päihderiippuvuuden arvioinnista ja ajokelpoisuudesta. Yhtä vastaajaa lukuun ottamatta menettelytapaohjeistusta katsottiin noudatetun kirjaimellisesti eli lääkäri ei ollut kirjoittanut lausuntoa ellei seuranta ollut toteutettu ministeriön antaman ohjeistuksen mukaisesti.

Yhden vastaajan mielestä arviointimalli ei toiminut käytännössä. Hänen mukaansa toimimattomuuden syynä oli lääkäreiden vaihtuvuus ja toiminnan ohjeistamattomuus ja jopa tunne, etteivät lääkärit olleet kiinnostuneita koko asiasta. Syyksi vastaaja arvioi mm. toiminta-alueen laajuuden ja terveydenhoitoverkoston harvuuden ja myös sen, että asiakkaiden oli vaikeaa hoitaa velvoitettaan pitkien välimatkojen aiheuttamien vaikeuksien mm. kustannusten vuoksi. Samoista syistä vastaaja arvioi suhteen lääkäriin jääneen etäiseksi. Vastaajan mielestä lausuntojen ”rivien välistä” oli havaittavissa, että lääkäreitä oli jollain tavalla jopa painostettu kirjoittamaan määrätynlainen lausunto. Osaltaan vastaaja kritisoi myös lausuntojen sisältöä, sillä lähes järjestään lausunnot olivat puoltavia ja vain harvoin tuli lausuntoja, joissa ajo-oikeudenhaltijan todettiin olevan päihderiippuvaisen.

Tutkimusongelmani kannalta tärkeä kysymys oli yhteistyön toimivuus poliisi-asiakas-terveydenhoito -akselilla. Kaikki vastaajat näkivät yhteistyön toimivan kokonaisuutena hyvin. Toisaalta oli hiukan yllättävää, että yhteistyö asiakkaan suuntaan koetaan toimivan myös

hyvin ja pääsääntöisesti asiakkaat tulevat kutsusta ajo-oikeuskäsittelyyn, tosin poikkeuksiakin on. Prosessi käynnistyy siten, että poliisi lähettää asiakkaalle kutsun ajo-oikeutta käsittelevään tilaisuuteen tavallisella kirjeellä. Kutsua noudattamatta jättäneelle kutsu annetaan saantitodistuksella uudelleen tiedoksi ja viimeisenä mahdollisuutena on toimittaa kutsu asiakkaalle todisteellisesti tiedoksi poliisipartion tai haastemiehen välityksellä. Syyksi asiakkaiden hyvään saapumiseen nähtiin Tieliikennelain 75 § 2 momentin 2 kohdan sanktio ja ajo-oikeuden haltijan määrääminen lopultaan ajokieltoon, ellei hän poliisin asettamassa määrääjässä ole toimittanut vaadittua lääkärintodistusta. Perusteena ja motiivina asiakkaiden asioiden hoitamiseen on siis ajokortti ja ajo-oikeuden säilyminen.

Kumppanuusajattelu tuotiin myös esiin ja pidettiin tärkeänä, että kaikki ketjussa olevat toimivat mahdollisimman hyvin ja vastuullisesti jolloin toiminnalle saadaan vaikuttavuutta. Poliisitaustainen vastaaja toi esiin ajo-oikeuskäsittelytilaisuudessa asiakkaan ja poliisin käymän keskustelun merkityksen ja kuinka keskustelu käydään. Vastaaja kuvasi tilaisuutta ketjuksi ja sen ensimmäiseksi lenkiksi ja ketjun olevan juuri niin vahvan kuin on sen heikoin lenkki.

Sairaanhoitopuolella yhteistyön asiakkaiden suuntaan nähtiin toimivan myös hyvin. Seurannan aloittamisessa oli havaittu jonkun verran laiminlyöntejä ja osa asiakkaista aloitti seurannan melko myöhään. Seurannan laiminlyönnin yhdeksi selittäväksi tekijäksi arvioitiin asiakkaan pitkälle edennyttä päihdeongelmaa.

Kaikissa haastatteluissa nousi esiin yhteistyön, palavereiden ja tiedonvaihdon korostunut merkitys. Lähes kaikkialla

yhteistyöpalavereja oli pidetty, joissa käytänteitä oli arvioitu ja tarvittaessa muutettu. Kehittämisehdotuksena nousi esiin palavereiden saaminen entistä säännönmukaisimmiksi varsinkin poliisia koskeittavan paikallishallintouudistuksen ja henkilövaihdosten jälkeen.

Yhteydenottokynnystä pidettiin alhaisena ja yhteistyötä sujuvana mm. siksi, että henkilöt tuntevat toisensa erittäin hyvin.

Tiedonvaihtoon liittyviä kehittämisehdotuksia nousi haastatteluissa esiin. Osassa poliisilaitoksia oli käytössä malli, jossa poliisi oli jo etukäteen, määrättyään henkilön päihdeseurantaan, ilmoittanut päätöksestä terveydenhoitoviranomaisille. Menettelyä pidettiin hyvänä, koska tällöin terveydenhoitoviranomaiset saivat asiasta tiedon ja pystyivät ennalta suunnittelemaan seurannan ja varaamaan siihen tarvittavat resurssit. Normaalina käytäntönä oli kaikkialla, että asiakkaan tuli itse ottaa yhteyttä ja tehdä ajanvaraus. Myöskään paikoissa, joissa tieto päätöksestä terveydenhoitoviranomaisille poliisilta oli tullut etukäteen ja asiakas ei itse ottanut yhteyttä, viranomaisen suunnalta ei yhteyttä myöskään otettu.

Tiedonvaihtoon liittyi myös toinen kehittämisehdotus. Epäkohdaksi koettiin, ettei poliisilta välity terveydenhoitoviranomaisille aina seurannan aikana tapahtuneista asioista tarvittavaa tietoa. Näitä ovat mm. seurannan aikana tapahtuneet uudet päihdekiinniotot, rattijuopumusrikokset ja huumausainerikokset, joilla on merkitystä päihderiippuvuusselvitystä ja lausuntoa tehtäessä.

Työn kuormittavuutta ei pidetty kovin merkittävänä vaan työn nähtiin olevan luonnollinen osa työnkuvaa niin poliisin kuin sairaanhoidon puolella. Samalla tavoin kaikki vastaajat katsoivat ammatitaitonsa

olevan riittävän asioiden hoitamiseksi. Yksi vastaajista koki päihdeseurannan kuormittavan työtä melko paljon, mutta samalla arvotti päihdeseurantatyön hyvin korkealle omassa työssään. Eräs vastaajista korosti toiminnan huolellisuutta. Hänen mukaansa viranomaisten tulee hoitaa prosessi huolellisesti ja ammattimaisesti antaen asiakkaalle selkeät ohjeet miten asiassa tulee edetä, muutoin epätietoisuus alkaa kuormittaa prosessissa mukana olevia.

Seuraavaksi kysyin millaista koulutusta tai oheismateriaalia tarvittaisiin. Erityiselle koulutustarpeelle vastaajat eivät nähneet merkittävää tarvetta. Poliisitaustaiset vastaajat katsoivat valtakunnalliset ajo-oikeusseminaarit tarpeellisiksi samoin maakunnallisen koordinoinnin. Sairaanhoidonpuolella kouluttautuminen mainittiin olevan jatkuvaa. Yhteistyöpalavereja ja aiheeseen liittyviä yhteisiä koulutustapahtumia poliisin kanssa ehdotettiin, samoin maakunnallista seminaaria toimintamallien käsittelemiseksi ja yhdenmukaistamiseksi. Erään vastaajan mukaan aiheeseen liittyvää tutkimustietoa tulisi saada jatkuvasti lisää ja mm. ”alkolukkolaisten” seurantatutkimus tulisi toteuttaa ja selvittää asennoitumista, alkoholin käyttöön suhtautumista jne. Saman vastaajan mielestä koulutuksen tulisi olla jatkuvaa.

Pääsääntöisesti toiminnalla nähtiin olevan vaikuttavuutta. Subjektiiivisten kokemusten perusteella osa asiakkaista oli seurannan jälkeen lopettanut juomisen, vähentänyt juomista tai jäänyt päihdehuollon asiakkaaksi seurannan päätyttyä. Ennusteen katsottiin olevan sen paremman, mitä aikaisemmassa vaiheessa päihdeongelmaan oli reagoitu. Usein seurannan toimimattomuuden syynä nähtiin asiakkaan pitkällä oleva päihdeongelma. Toiminnalla nähtiin olevan ennalta estävää vaikuttavuutta, ei vain rattijuopumuksiin vaan myös

päihteistä aiheutuviin muihin ongelmiin. Rattijuopumus nähtiin ”jäävuoren huippuna”, minkä alle kytkeytyy muu elämänhallinta mihin päihteet liittyvät (terveys, työpaikka, parisuhde, perhe jne.) ja ilman päihdeseurantaan määräämistä nämä ihmiset eivät muutoin tulisi päihdetyön piiriin. Samalla tavalla päihteistä aiheutuva sosiaalinen haitta jäisi tulematta esiin, jotka usein liittyvät mm. perhe- tai lastensuojelupoliittisiin asioihin. Näillä samoilla elämänhallintaan liittyvillä asioilla nähtiin ajokortin menettämisen pelon lisäksi olevan merkitystä yksittäisen asiakkaan motivoitumisessa päihdeseurantaprosessiin.

Jyväskylän poliisilaitoksessa oli tilastojen perusteella seurattu myös toiminnan vaikuttavuutta. Tilastojen mukaan Jyvässeudulla oli vuosien 2001–2005 aikana päihdeseurantaan määrätty kaikkiaan 436 ajo-oikeudenhaltijaa, joista 305 oli toimittanut todistuksen. Todistuksen oli jättänyt toimittamatta siis 131 ajo-oikeudenhaltijaa, jotka oli Tieliikennelain 75 § 2 momentin 2 kohdan mukaan määrätty ajokieltoon toistaiseksi. Uusintarattijuopumuksesta oli jäänyt kiinni 104 ja kuollut 27 ajo-oikeudenhaltijaa, joista osan kuolinsyynä on todennäköisesti ollut päihteet tai päihteet ainakin kuolemaan myötävaikuttavana tekijänä. 131:llä on siten ollut ajo-oikeus pois päihdeseurannan perusteella. Luonnollisesti näitä ei voida estää ajamasta, mutta varmasti tällä on ollut erityis- ja yleisestävää vaikutusta. Edelleen 305 ajo-oikeudenhaltijaa, jotka olivat toimittaneet todistuksen - miten seurantaprosessi oli vaikuttanut heidän kokonaiselämänhallintaansa päihteiden osalta?

Haastattelututkimukseeni halusin haastateltavien subjektiivisen kokonaisarvion siitä, millaisen kouluarvosanan (0-10) he antavat

yhteistyön toimivuudesta. Arvosanat vaihtelivat 7 - 10, keskiarvon ollessa 8,58, mitä on pidettävä varsin hyvänä ja osoittavan että toimintaan oltiin varsin tyytyväisiä.

Vastaajista osa perusteli vastauksensa. Eräs vastaaja (V7) antoi arvosanan 8 ja kiitettävästä sen oli pudottanut hänen näkemyksensä terveydenhoitopuolen resurssipulasta kohdistuen erityisesti yksiköihin, joissa asioita ei ollut vastuutettu määrätyn henkilön tai henkilöiden tehtäväksi. Tällaisissa tapauksissa haastateltava oli huomannut ammattitaidon puutetta ja poliisilta oli kyselty prosessin aikana sellaisia asioita, jotka terveydenhoitohenkilöstön olisi tullut itsekkin tietää.

Vastaaja (V4) perusteli kiitettävän arvosanansa (9) yhteistyön toimivuudella poliisin suuntaan.

Vastaaja (V2) antoi arvosanan 8-8,5. Mielenkiintoista hänen vastauksessaan oli lähipoliisifilosofinen ja laajempi ajattelutapa päihdeongelmaan. Hänen mukaansa päihteisiin liittyvää ennalta estävää työtä tulisi poliisissa tehdä kaikissa poliisin asiakaskontakteissa kuten kuulustelujen, kotihälytysten jne. yhteydessä.

Vastaaja (V3) antoi arvosanan 8,5-9-. Hän kaipasi lisää yhteisiä palavereja poliisin kanssa.

Huonoimman arvosanan (7) antanut vastaaja (V1) oli kriittinen. Arvosanaa hän ei pitänyt huonona, mutta kaipasi myös lisää yhteydenpitoja terveydenhoidon suuntaan. Vastaaja otti itse osavastuun, ettei yhteydenottoja ollut tapahtunut riittävästi.

Tiivistetysti vielä keskeisimmät ja hyvin toimiviksi koetut asiat:

- Ajo-oikeusasiat on vastuutettu tehtävään erikseen nimetyille päällystö- tai alipäällystötasoisille poliisimiehille
- Ajo-oikeudenhaltija määrätään Keski-Suomessa lähes aina päihderiippuvuusselvitykseen, kun edellytykset vaan täyttyvät

- Arviointimalli on käytännössä toimiva. Arviointimallissa koetaan hyväksi varhainen puuttuminen. Henkilö havahdutetaan mahdolliseen päihdeongelmaan mahdollisimman aikaisessa vaiheessa, jolloin päihdeongelman hoitoennuste on parempi
- Poliisin ja terveydenhoidon menettelytapaohjeistuksia noudatetaan hyvin
- Yhteistyö poliisi-asiakas-terveydenhoito -akselilla koetaan toimivaksi
- Kumppanuusajattelun merkitys tiedostetaan, samoin vastuullisuus ja työn laadun merkitys
- Toiminnalla on ennalta estävää vaikuttavuutta, ei vain rattijuopumuksiin vaan myös päihteistä aiheutuviin muihin sosiaalisiin ja terveydellisiin ongelmiin
- Päihdeseuranta tuo ilmi henkilöitä ja muita sosiaalisia ongelmia, jotka muutoin jäisivät tulematta esiin

Edelleen kehitettävää:

- Päihdeseurantaan määrittämisen edellytysten arvioiminen uudelleen (SM:n ohje SMDno/2008/1133)
- Tekninen seurantajärjestelmä huolehtimaan kattavasti päihdeseurantaan määrittämisen edellytysten täyttymisen seurannasta
- Toimintaan tarvittavien resurssien riittävyyden varmistaminen
- Yhteistyöpalavereiden, yhteisten koulutustapahtumien ja tiedonvaihdon kehittäminen
- Seurantaprosessin kehittäminen ja räätälöiminen asiakaskohtaisten tarpeiden mukaisiksi (henkilökohtainen seurantamalli)

6 JOHTOPÄÄTÖKSET

Sisäisen turvallisuuden ohjelman mukaan Suomen tulisi olla vuonna 2015 Euroopan turvallisim maa ja turvallisuuden takeena hyvin toimiva julkinen sektori ja toiminnan painottuvan ennalta estävään työhön. Ennalta estävyys ja taustasyihin vaikuttaminen kuuluvat lähipoliisiajatuksen keskeisiin elementteihin. Sisäisen turvallisuuden ohjelman tavoitteita on myös viranomaisyhteistyön parantaminen. Suomessa poliisin ja terveydenhoitoviranomaisten välisellä yhteistyöllä on pitkät perinteet ja verkostot ovat olemassa. Verkostoja ja niiden toimivuutta täytyy tarkastella kriittisesti, sillä vain näin on mahdollista saada aikaan laadukkaampaa yhteistyötä toimijoiden kesken ja sitä kautta toiminnalle vielä parempaa vaikuttavuutta. Yhteistyö ja verkostot ovat olleet toimivia ja toimintaympäristön huomioon ottavia, mutta ovatko ne sitä enää tulevaisuudessa alati muuttuvassa yhteiskunnassa.

Sarala (2001: 24) on todennut, että poliisin työnteon kuormitusta ei enää voi nostaa, joten poliisin työpanos tulisi suunnata oikein ja entistä tarkoituksenmukaisemmin. Nykyiset ja uudet tehtävät on kyettävä hoitamaan entistä virtaviivaisemmin ja yhteistyöhakuisemmin. Tämä edellyttää poliisilta uudenlaista yhteistyötä ja jokapäiväisen toiminnan yhteydessä tapahtuvaa kehittämistä ja oppimista. Samaa näkemystä edustaa myös poliisiylijohtaja Mikko Paateron toteama eräässä poliisihallinnon seminaarissa, että ”tulokset eivät parane vauhtia lisäämällä, vaan miettimällä miten asiat tulisi tehdä toisin”. Poliisin mahdollisuus tässä tilanteessa, huomioiden valtion tuottavuusohjelman henkilöstön vähentämisvaateet, on mieltää lähipoliisiajatusmalli entistä tiiviimmin poliisitoimintaa ohjaavaksi strategiaksi. Rikollisuutta ja

järjestyshäiriöitä ennalta estäen sekä kumppanuuksia ja verkostoja luomalla, toiminnan perustuen vastavuoroisuuteen, toiminta hyödyttää kaikkia osapuolia.

Kriittisenä menestystekijänä on nähtävä myös ennalta estävän poliisitoiminnan perustana olevan oikean ja luotettavan tiedon merkitys. Poliisitoiminnan tulee olla nykyistä huomattavasti enemmän tietojohdoista ja analyysitoiminnan kehityshakuista. Tietojohdoinen poliisitoiminta on nähtävä tässä yhteydessä laajana käsitteenä sisältäen perinteisen analyysitoiminnan unohtamatta verkostojen ja kumppanuuksien kautta saatua tietoa paikalliseen, alueelliseen, valtakunnalliseen ja kansainväliseen turvallisuuteen liittyvistä uhkista ja ilmiöistä.

Teoriaosuudessa toin esiin, että perinteistä sidosryhmäyhteistyön kenttää on pidettävä melko suppeana verrattuna nykyiseen käsitykseen lähipoliisitoiminnasta ja sidosryhmäyhteistyöstä. Perinteiseltä sidosryhmäyhteistyöltä on puuttunut aiemmin myös selkeä tavoitteenasettelu. (Virta 2001: 8-9.) Perinteisessä päihderiippuvuusprosessissa toimijat ovat vakiintuneet ja löytyvät poliisi-terveydenhoito-asiakas -akselilta. Tulee arvioida vielä muiden toimijoiden ottaminen mukaan prosessiin, jotta prosessi voisi tukea laaja-alaisemmin asiakkaan päihteiden hallintaa, koska poliisia ja terveydenhoitosektoria kahdestaan on pidettävä melko rajallisena määränä toimijoita.

Aiemmin todettiin (Virta 2001: 46,69), että viranomaisia kannustaa poikkihallinnolliseen yhteistyöhön ja verkostoitumiseen se yhteiskunnallinen kehitys, etteivät ongelmat ole yhden organisaation

hoidettavissa ja verkostoituminen on se mahdollinen keino, millä tavoitteet voidaan saavuttaa. Yhteiskunta monimutkaistuu ja asiat muuttuvat yhä vaikeammin hallittaviksi, jolloin hallinnon on tämä huomioitava ja muututtava. Tämä asia tuli ilmi myös tutkimuksessani. Päihdetyö on vaikeutunut ja monimutkaistunut. Tämä ilmenee päihteiden käytän monimuotoisuudella, yhteiskunnan suhtautuminen päihteisiin on muuttunut ja muuttuu ajan saatossa, päihteiden käyttäjien yhteiskunnallinen rakenne muuttuu jne.

Tutkimuksessani olen pyrkinyt selvittämään miten verkostot ja kumppanuudet Keski-Suomen poliisilaitoksen alueella toimivat ja pyrkinyt tunnistamaan päihderiippuvuusprosessiin liittyvät vahvuudet ja heikkoudet. Tutkimus osoitti haastattelutulosten perusteella selkeästi, että prosessin toimivuuteen ja kumppanuussuhteisiin ollaan pääosin tyytyväisiä. Tutkimus osoitti myös, että järjestelmä ei ole täysin aukoton, mutta pienillä tarkennuksilla asiaan saadaan parannusta. Samalla myös prosessin kehittämisehdotuksia nousi esiin.

Tutkimuksen mukaan toiminnalla nähtiin olevan vaikuttavuutta. Kokemukset ovat myönteisiä ja asiakkaiden päihdeongelma syvenisi ilman nykyistä seurantajärjestelmää. Suurin osa asiakkaista ottaa seurannan vakavasti ja hoitaa velvoitteensa. Usein toimimattomuuden taustalla nähtiin asiakkaan pitkällä olevan päihdeongelman ja ennusteen katsottiin olevan sen paremman mitä aikaisemmassa vaiheessa päihdeongelmaan oli mahdollista reagoida. Toiminnalla nähtiin olevan ennalta estävää vaikuttavuutta, ei vain rattijuopumukseen vaan myös päihteistä aiheutuviin muihin elämänhallinnan ongelmiin ja ilman päihdeseurantaan määräämistä nämä ihmiset eivät muutoin olisi joutuneet päihdetyön piiriin. Mielestäni tämä tieto on tutkimukseni

kannalta jo merkittävä osatulos, tiedostaa henkilön päihdeongelmaan liittyvä muu sosiaalinen haittavaikutus.

Sisäasianministeriö on antanut poliisille ohjeen (SMDno/2008/1133) päihdeseurantaan liittyvissä asioissa. Ohjeen mukaan ajo-oikeudenhaltija voidaan määrätä päihderiippuvuusselvitykseen mm. silloin jos hän syyllistyy kolmen vuoden aikana kahdesti rattijuopumukseen tai jos ajo-oikeudenhaltija on viimeisen vuoden kuluessa otettu päihtyneenä säilöön puolen vuoden sisällä vähintään kolme kertaa ja päihtyneenä säilöön ottaminen antaa perustellusti aihetta epäillä ajo-oikeudenhaltijan vaarantavan kuljettajana liikenneturvallisuutta. Haluan kyseenalaistaa ohjeistuksen ja päihdeseurantaan määräämisen edellytykset ja herättää keskustelun, että tulisiko ohjeistusta tiukentaa ja määrätä ajo-oikeudenhaltija päihdeseurantaan jo aiemmin kuin mitä nyt voimassa oleva ohjeistus mahdollistaa. Tutkimus vahvisti selkeästi jo aiemmin tiedossa olleen käsityksen, että tulokset ovat sitä paremmat, mitä aikaisemmassa vaiheessa päihdeongelmaan voidaan puuttua. Varsinkin, kun muistaa päihdeongelmaan liittyvän muun sosiaalisen haittavaikutuksen ja ettei asiakasta kenties muutoin ole mahdollista saada hoidon piiriin. Unohtamatta päihteiden käytön monimuotoisuudesta johtuvaa päihdetyön vaikeutumista ja monimutkaistumista.

Sosiaali- ja terveysministeriö on antanut päihderiippuvuuden arviointiprosessista lääkäreille ohjeen (STM/4354/2008), minkä mukaisesti seuranta toteutetaan. Tutkimuksen perusteella ilmeni selvästi, että toimimattoman seurannan taustalla on useimmiten pitkällä oleva päihdeongelma. Olisiko mahdollista ”räätälöidä” jokaiselle seurantaan määrättävälle oma henkilökohtainen seurantamalli, jolloin

toiminta ei kuormittaisi terveydenhoitopuolta liikaa. Tutkimuksessa nousi myös esiin suunnitella seurantaan määrättävälle valmentavia kursseja, jotka räätälöitäisiin asiakkaan rattijuopumuksesta saaman ajokielletuomion pituiseksi. Päähteet ja ajokortti -rattijuoppojen hoitoonohjausprojektin loppuraportin mukaan Englannissa on tarjottu rattijuopumukseen syyllistyneille kuntoutuskursseja ja suorittamalla maksullisen kurssin asiakas on voinut korvata osan ajokiellosta. Kuntoutuskurssit oli suunnattu niille ensikertalaisille, joiden alkoholipitoisuus ei ollut kovin korkea ja toiminnasta saadut tulokset olivat rohkaisevia. Kurssien hyödynnettävyyttä kannattaisi arvioida myös Suomessa.

Tutkimuksessa tuli pelkona esiin poliisin paikallishallintouudistuksen merkitys toiminnalle. Perinteisesti yhteistyö on perustunut pitkälti vakiintuneisiin henkilösuhteisiin ja aluehallintouudistuksen yhteydessä tapahtuneet henkilömuutokset ovat saattaneet aiheuttaa ainakin hetkellisesti yhteistyön katkeamisen. Aluehallintouudistuksella on nähtävä kuitenkin lukuisia positiivisia vaikutuksia. Toiminta on yhdenmukaistunut, kun maakunnassa toimii vain yksi poliisilaitos entisen viiden sijaan. Haastatteluissa nousi esiin erilaisten yhteistyöpalavereiden ja koulutustapahtumien merkitys yhteisten toimintamallien käsittelemiseksi ja yhdenmukaistamiseksi. Uudessa poliisilaitoksessa on jo otettu käyttöön kaksi kertaa vuodessa pidettävä tapaaminen, johon osallistuvat poliisista kaikki ajo-oikeusasioita käsittelevät poliisimiehet esimiehineen sekä edustus kaikista maakunnan terveyskeskuksista ja päihdetyötä tekevistä yksiköistä, joissa päihderiippuvuusselvityksiä tehdään.

Tutkimus osoitti, että poliisi määrää ajo-oikeudenhaltijan Keski-Suomessa aina päihderiippuvuusselvitykseen, kun edellytykset vaan täyttyvät. Haastattelujen mukaan ajoittain ilmenee yksittäisiä tapauksia, että edellytykset olisivat täyttyneet, mutta tapausta ei jostakin syystä ollut huomattu. Useimmiten taustalla on ihminen ja inhimillinen unohdus prosessin jossakin vaiheessa. Ongelmaan esitettiin myös ratkaisuehdotus. Poliisiasiain tietojärjestelmään (PATJA) tulisi luoda tekninen järjestelmä, mikä huolehtisi edellytysten täyttymisen seurannasta.

Poliisi tulisi saada seurantaprosessiin tiiviimmin mukaan, ainakin jossakin vaiheessa. Tällä hetkellä poliisin rooli on tyypillisimmillään tehdä ajo-oikeusasiassa päätös ja määrätä ajo-oikeudenhaltija päihderiippuvuusarvioon. Tämän jälkeen seuraava vaihe on, kun poliisi saa lääkärin allekirjoittaman lausunnon ajo-oikeudenhaltijan päihdeasiasta ja tekee lääkärinlausunnon perusteella ajo-oikeuspäätöksen hallintolain (6.6.2003/434) edellyttämällä tavalla. Kyse on luonnollisesti poliisin resursseista, mutta kenties joissakin tapauksissa, vaikka seurannan loppuvaiheessa, poliisi voisi olla seurantatapaamisissa läsnä ja tuoda tapaamisiin seurannan aikana mahdollisesti tapahtuneet uudet ja seurantaan ja lausuntoon vaikuttavat tiedot seurantaan tekevien tietoon.

Tutkimukseni tarkoitus oli selvittää onko Keski-Suomessa poliisin määräämillä päihderiippuvuusselvityksillä ollut vaikuttavuutta ja ovatko prosessit ja paikallisten toimijoiden verkostot ylipäättään toimivia. Tutkimustulokset osoittivat, että pääsääntöisesti verkostot ovat toimivia, mutta joitakin toimintaympäristöön liittyviä puutteita ja kehitysehdotuksia nousi esiin. Välttämättä puutteet eivät olleet suuria,

mutta ollaksemme vuonna 2015 Euroopan turvallisimaa maa, nekin on otettava huomioon. Tältä osin katson tutkimustuloksilla olevan yleistettävyyttä ja siirrettävyyttä myös Keski-Suomea laajemmalle alueelle.

Tutkimusta voisi jatkaa selvittämällä kuinka päihdeseurantaan määrätyt ovat kokeneet päihdeseurantaan määräämisen. Jatkotutkimuksena voisi suorittaa heihin kohdistuvan kyselytutkimuksen ja selvittää heidän näkemyksiään prosessista ja mihin asioihin tulisi jatkossa kiinnittää huomiota paremman vaikuttavuuden eli päihteiden hallinnan aikaan saamiseksi. Jatkotutkimuksen kohteena voisi olla myös määrällinen eli kvantitatiivinen tutkimus päätöksen määristä, päihdeseurannan aloittaneista, lausunnon toimittamatta jättäneistä ja ajokieltoon määrätyistä, kuinka moni syyllistyy uudelleen rattijuopumukseen jne.

Tutkimuksen johtopäätös -osioon kuuluu mielestäni pohtia tutkimuksessa käytetyn tutkimusmenetelmän rajoituksia ja heikkouksia. Kriittisesti suhtauduin kohderyhmän valintaan ja siihen kuinka monta henkilöä minun olisi haastateltava. Vastauksen sain Hirsjärvi & Hurmeen (2008) kirjasta ”*Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*”. Teoksen mukaan tulee haastatella niin monta kuin on välttämätöntä, jotta saa tarvitsemansa tiedon. Sain vastauksen ongelmaani, mutta aineiston analysointi oli haasteellista, koska yksittäisen haastateltavan merkitys saa helposti korostuneen merkityksen, kun haastateltavia on vähän. Toinen asia johon suhtauduin kriittisesti, oli aineiston litterointi. Materiaalin litteroinnissa käytin ns. teema-alueellista valitsemismenetelmää ja litteroin materiaalin keskeisimpien asiakokonaisuuksien (teemojen) mukaisesti ja

uskoakseni yksityiskohtaisemmalla litteroinnilla en olisi saanut tutkimukselleni merkittävää lisäarvoa.

Se on nyt siinä. Olen tutkimuksessani tullut lähipoliisitoimintaa ja verkostoitumista käsittelevän teoreettisen viitekehyksen ja päihderiippuvuusprosessia käsittelevän tutkimuksen kautta tähän pisteeseen. Virta (2001: 44) on todennut, että lähipoliisitoiminnassa korostetaan paikallista verkostoitumista ja suunnitelmallista yhteistyötä, missä yhteistyötä viedään eteenpäin yhä enemmän yhdessä tekemisen ja kumppanuuksien kautta. Asia tulee nähdä myös toisinpäin, siten että verkostoitumisessa ja suunnitelmallisessa yhteistyössä toimintaa viedään eteenpäin lähipoliisifilosofian kautta. Näin ajatellen, verkostoituminen ja lähipoliisitoiminta nivoutuvat kiinteästi yhteen yhteisen intressin ympärille, olipa tarkastelunäkökulma mikä tahansa. Tässä tapauksessa yhteinen nimittäjä on ollut päihderiippuvuus selvitykset.

Perinteisesti on ajateltu, että valvonta- ja hälytystoimintaa tai tutkintaa suorittava poliisimies tekee vain oikeata poliisityötä ja lupahallinnon tehtävät ovat poliisille kuuluvia muita toisarvoisia tehtäviä. Tältä osin asennemuokkausta on edelleen tehtävä ja huolehdittava, että kaikkien työtä arvostetaan tehtävästä riippumatta. Lähipoliisifilosofian toiminta-ajatuksen mukaan lähipoliisitoimintaa voidaan toteuttaa kaikilla organisaation tasoilla ja yksiköissä; ennalta estävyyden ja kansalaisläheisyyden periaate läpäisee koko poliisihallinnon. Mikä onkaan toiminnan vaikuttavuuden ja ennalta estävyyden näkökulmasta tehokkaampaa kuin saada onnistuneen päihderiippuvuus seurannan tuloksena henkilön päihdeongelma kontrolliin ja kokonaiselämänhallinta kuntoon. Kyse ei ole vain

rattijuopumusrikollisuuteen liittyvästä ennalta estävästä toiminnasta vaan ihmisen terveyteen, työsuhteeseen, perheeseen ja muuhun sosiaaliseen elämään liittyvästä kysymyksestä.

LÄHDELUETTELO

Teokset:

Brodeur, Jean-Paul (1998). *How to Recognize Good Policing*. SAGE.

Crawford, Adam (1997). *The Local Governance of Crime*. Clarendon Press. Oxford.

Goldstein, Herman (1990). *Problem-Oriented Policing*. MacGraw-Hill.

Harisalo, Risto, Timo Keski-Petäjä & Antti Talkkari (2006). *Otin kynän kynsihini*. Tampere: Juvenes Print.

Hirsjärvi, Sirkka & Helena Hurme (2008). *Tutkimushaastattelu: Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Helsinki: Yliopistopaino.

Hirsjärvi, Sirkka, Pirkko Remes & Paula Sajavaara (2007). *Tutki ja kirjoita*. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Hoover, Larry (ed) (1996). *Quantifying Quality in Policing*, Washington.

Kakkuri-Knuutila, Marja-Liisa & Kaisa Heinlahti (2006). *Mitä on tutkimus?* Tampere: Tammer-Paino.

Koskinen, Ilpo, Pertti Alasuutari & Tuomo Peltonen (2005). *Laadulliset menetelmät kauppatieteissä*. Tampere: Vastapaino.

Krogars, Marco (1995). *Verkostolla kriisinhallintaan*.

Kriisinhallintaprosessit ja niiden kehittäminen kansainvälisiä kriisejä

sekä suuronnettomuuksia koskevissa esimerkeissä. Vaasa:
Ankkurikustannus Oy.

Linnamaa, Reija (2004). Verkostojen toimivuus ja alueen kilpailukyky.
HAUS kehittämiskeskus Oy. Tampere: Cityoffset Oy.

Mantila, Anu (1987). Lähipoliisi. Kortteli- ja aluepoliisit kertovat
työstään. Oikeuspoliittinen tutkimuslaitos. Helsinki: Valtion
painatuskeskus.

Mustikkamäki, Nina & Kimmo Viljamaa (2001). Verkostojen monet
kasvot. Verkostoitumalla monikeskuksiseen ja tasapainoiseen
aluerakenteeseen. Helsinki: Suomen kuntaliitto.

Mäenpää, Olli (2003). Hallintolaki ja hyvän hallinnon takeet. Helsinki:
Edita Prima Oy.

Naisbitt, John (1984). Megatrends - Ten New Dierctions Transforming
Our Lives, teoksessa Verkostoajattelusta verkostotoimintaan, (toim.)
Raatikainen, Ilkka & Johanna Ahopelto. Kuopion yliopiston julkaisuja:
Kuopion yliopisto.

Raatikainen, Ilkka & Johanna Ahopelto (toim.) (1994).
Verkostoajattelusta verkostotoimintaan. Kuopion yliopiston julkaisuja:
Kuopion yliopisto.

Roberg, Roy R & Jack Kuykendall (1997). Police Management.
Roxbury. Los Angeles.

Sarala, Urpo (2001). Poliisitoimen kehittämisen johtaminen. Poliisiammattikorkeakoulun oppikirjat 7. Helsinki: Edita Oyj.

Uusitalo, Hannu (1991). Tiede, tutkimus ja tutkielma. Johdatus tutkielman maailmaan. Juva: WSOYpro Oy.

Valkokari, Katri, Raimo Hyötyläinen, Harri Kulmala, Pekka Malinen, Kristian Möller & Jukka Vesalainen (2009). Verkostot liiketoiminnan kehittämisessä. Helsinki: WSOYpro.

Virta, Sirpa (1989). Kuntatason yhteistoimintaosapuolten poliisiin kohdistuvat vaikutusodotukset. Tampereen yliopisto. Poliitiikan tutkimuksen laitos. Tutkimuksia 102/1989.

Virta, Sirpa (1990). Poliisi yhteiskunnassamme. Toimintaan kohdistuvat odotukset ja sidosryhmäsuhteet. Tampereen yliopisto. Poliitiikan tutkimuslaitos. Tutkimuksia 107/1990.

Virta, Sirpa (1998). Poliisi ja turvayhteiskunta. Lähipoliisi turvallisuusstrategiana - Poliisiammattikorkeakoulun tutkimuksia 1/1998. Helsinki: Poliisiammattikorkeakoulu, Oy Edita Ab.

Virta, Sirpa (2001). Poliisi, turvallisuusyhteistyö ja turvallisuusverkostot. Tampereen yliopisto. Hallintotieteen laitos. Turvallisuushallinto. Tampere: Tampereen Yliopistopaino.

Virta, Sirpa (2007). Strateginen kumppanuus ja verkostojohdaminen poliisihallinnossa. Teoksessa Honkonen, Risto & Nora Senvall (toim.) Poliisin johtamista kehittämässä. Helsinki: Edita Prima Oy.

Muut julkaisut:

Hirvonen, Hannu (2001). Verkostoilla rikksentorjuntaan. Turvallisuustalkoiden toiminnalliset haasteet Vantaalla. Tampereen yliopisto. Johtamistieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.

Hyyryläinen, Kari (2005). Viranomaisyhteistyön tila ja kehittämisodotukset itärikollisuuden torjunnassa Kaakkois-Suomessa. Tampereen yliopisto. Johtamistieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.

Immonen, Seppo & Matti Vuorinen (2005). Kihlakuntauudistus, poliisitoiminta ja turvallisuusyhteistyö. Tutkimus Etelä-Suomen läänin poliisipalvelujen, poliisin organisaation, strategisen johtamisen ja ennakoivan paikallisen turvallisuusyhteistyön kehittämisestä. Poliisiammattikorkeakoulun tiedotteita 41/2005.

Kuitunen, Mika (2004). Verkostoitumisen hyödyt itäliikenteen riskienhallinnassa. Tampereen yliopisto. Johtamistieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.

Kääriäinen, Juha. Poliisilehti 2/2007.

Lähipoliisitoiminnan strategia 2007. Lähipoliisitoiminnan ja turvallisuusyhteistyön kehittämisen strategiset linjaukset ja tavoitteet. Poliisin ylijohdon julkaisusarja 1/2007.

Paikallinen turvallisuussuunnittelu, kumppanuus ja strateginen johtaminen -hanke. Poliisin ylijohdon julkaisusarja 14/2003.

Poliisin laatustrategia. Poliisin ylijohdon julkaisusarja 2/2006.

Poliisin valtakunnallinen visio 2014 sekä strategia ja kriittiset menestystekijät 2004–2014. Poliisin ylijohdon julkaisusarja 4/2004.

Rantanen, Päivi, Mirja Mäkelä, Riitta Alaja, Kari Luotonen & Kaija Seppä (2001). Päähteet ja ajokortti. Rattijuoppojen hoitoonohjausprojektin loppuraportti (tiivistelmä). Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen selvityksiä. Helsinki.

Päihderiippuvuus ja ajo-oikeus. Sisäasiainministeriön ohje poliisille. SMDno/2008/1133.

Sosiaali- ja terveystieteiden tutkimuskeskuksen ohjeet lääkäreille päihderiippuvuuden arvioinnista ja ajokelpoisuudesta. STM/4354/2008.

Tikkala, Vesa (2000). Kohti paikallistason turvallisuusstrategioita. Tasapainotettu turvallisuusstrategia; kuntatason virnaomaisten strategian priorisointivaiheen poliisitoimintaan kohdistuvat yhteistyö- ja vaikutusodotukset. Tampereen yliopisto. Johtamistieteiden laitos. Pro gradu -tutkielma.

Turvallisuustalkoot - kansallinen rikosentorjuntaohjelma. Oikeusministeriö. Yleisen osaston julkaisuja 2/1999.

Virta, Sirpa (2002). Local Security Management: Policing through Networks. Policing, An International Journal of Police Strategies and Management. Vol 25, nr 1, s.190-200.

Virta, Sirpa (2002). Local security networks as an outcome of community policing. Teoksessa Eliaerts & van den Broeck (toim.). Evaluating Community Policing. Politeia. Bryssel.

Hallituksen esitykset:

HE 34/1999. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi poliisilain muuttamisesta.

HE 29/2003. Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi tieliikennelain muuttamisesta.

Lait, asetukset ja direktiivit:

L 7.4.1995/493. Poliisilaki.

L 6.6.2003/434. Hallintolaki.

L 3.4.1981/267. Tieliikennelaki.

L 28.6.1994/559. Laki terveydenhuollon ammattihenkilöistä.

A 7.9.1990/845. Ajokorttiasetus.

Neuvoston direktiivi 91/439/ETY liite III, annettu 29.7.1991, moottoriajoneuvon kuljettamiseen vaadittavaa fyysistä ja henkistä terveyttä koskevat vaatimukset.

Elektroniset lähteet:

Tilastokeskus (2010). Ennakkoväkiluku alueittain, helmikuu 2010.

Saatavissa internetistä <URL:

<http://pxweb2.stat.fi/Dialog/Saveshow.asp>>.26.3.2010.

HAASTATTELUT

Heinänen, Matti, ylikonstaapeli, Keski-Suomen poliisilaitos, Jyväskylä 11.2.2009, haastattelijana Pasi Back. Aineisto kirjoittajan hallussa.

Hytönen, Liisa, päihdeterapeutti, Keuruun kaupunki, Keuruu 3.3.2009, haastattelijana Pasi Back. Aineisto kirjoittajan hallussa.

Korhonen, Terho, ylikonstaapeli, Keski-Suomen poliisilaitos, Jyväskylä 13.2.2009, haastattelijana Pasi Back. Aineisto kirjoittajan hallussa.

Kortelainen, Martti, sosiaalityöntekijä, Jyväskylän kaupunki, Jyväskylä 14.4.2009, haastattelijana Pasi Back. Aineisto kirjoittajan hallussa.

Lahtinen, Kaisa, vastaava sosiaalityöntekijä, Jämsän kaupunki, Jämsä 30.1.2009, haastattelijana Pasi Back. Aineisto kirjoittajan hallussa.

Latvanen, Pauli, komisario, Keski-Suomen poliisilaitos, Keuruu 11.2.2009, haastattelijana Pasi Back. Aineisto kirjoittajan hallussa.

Mäntynen, Juha, komisario, Keski-Suomen poliisilaitos, Jämsä 30.1.2009, haastattelijana Pasi Back. Aineisto kirjoittajan hallussa.

Suni, Tiina, sairaanhoitaja, Äänekosken kaupunki, Äänekoski 3.3.2009, haastattelijana Pasi Back. Aineisto kirjoittajan hallussa.

Voutilainen, Matti, komisario, Keski-Suomen poliisilaitos, Tampere 8.4.2009, haastattelijana Pasi Back. Aineisto kirjoittajan hallussa.

Haastattelurunko**LIITE 1**

- 1) Miten toiminta on organisoitu - toimiiko prosessi? (mikä hyvää - mikä huonoa)
- 2) Toimiiko arviointimalli käytännössä?
- 3) Miten yhteistyö (poliisi-asiakas-terveydenhuolto) sujuu?
- 4) Millaisia kokemuksia on toiminnasta?
- 5) Kuormittaako muuta työtä?
- 6) Onko riittävästi taitoja/tietoa tehdä arvioita?
- 7) Millaista koulutusta tai oheismateriaalia tarvitaan?
- 8) Millaisia vaikutuksia toiminnalla on?
- 9) Miten prosessia voisi kehittää, että vaikuttavuus lisääntyisi ja yhteistyö sujuisi paremmin?
- 10) Millaisen kouluarvosanan (0-10) antaisit yhteistyön toimivuudesta?

LIITE 2

Keski-Suomen poliisilaitos
Jyväskylän pääpoliisiasema

PÄÄTÖS
AJO-OIKEUSASIASSA

1 (2)

Poliisiyksikön koodi		Päätöspvm		Päätösnumero	
Henkilötiedot					
Suku- ja etunimet				Henkilötunnus	
Osoite				Postinumero- ja toimipaikka	
Ammatti					
Läsnäolo					
☐ Paikalla itse		☐ Asiamiehen edustamana		☐ Ei paikalla; todisteellinen kutsu annettu (liitteenä)	
Valtuutetun/avustajan nimi ja ammatti					
Syy toimenpiteisiin					
Asia		Pvm		Tekopaikka	
☐ Rattijuopumus					
☐ Törkeä rattijuopumus					
☐ Törkeä liikenneturvallisuuden vaarantaminen					
☐ Kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta					
☐ Vakava piittaamattomuus liikenneturvallisuu- tta kohtaan					
☐ Liikennejuopumus ulkomailla					
Vähintään					
☐ liikenne rikkomusta yhdessä vuodessa		☐ liikenne rikkomusta kahdessa vuodessa			
☐ Ei ole toimittanut vaadittua lääkärintodistusta		Pvm			
Ei ole suorittanut vaadittua					
☐ Kuljettajantutkintoa		Pvm		☐ Ajokoetta	
				Pvm	
				☐ Ajonäytettä	
				Pvm	
☐ Ei enää täytä ajokorttiluvan myöntämisen edellytyksiä					
Muu syy				Tekopvm	
☐				Liitteenä	
				☐ LTJ:n tuloste	
				☐ Selvitys	
				☐ Päätöksen lisäperustelut	
Lainvoimaisuus					
☐ Päätökset lainvoimaisia		☐ Asianomainen on saattanut RV:n tuomioistuimen käsiteltäväksi		☐ Asianomainen ei ole saattanut RV:ta tuomioistuimen käsiteltäväksi	
				☐ Lainvoimaa vailla olevat	
Asianomaisen selvitys					
Viranomaisen merkintöjä					
Päätös					
Kommentto					
Asia on tutkittu ja alla mainittujen lainkohtien nojalla					
☐ Poliisilaitos harkitsee oikeaksi			☐ Ei toimenpiteitä		

Keski-Suomen poliisilaitos
Jyväskylän pääpoliisiasema

PÄÄTÖS
AJO-OIKEUSASIASSA

2 (2)

Ajokortti/-lupa

☐ Ajokortti Luokka/Versio	Myöntäjä	Saatu haltuun ☐ K Kyllä ☐ E Ei	Palautettu ☐	Toimenpidepvm
☐ Ammattiajolupa Versio	Myöntäjä	Saatu haltuun ☐ K Kyllä ☐ E Ei	Palautettu ☐	Toimenpidepvm
☐ Liikenneopettajalupa Versio	Myöntäjä	Saatu haltuun ☐ K Kyllä ☐ E Ei	Palautettu ☐	Toimenpidepvm
☐ Opetus-/harjoituslupa Luokka/Versio	Myöntäjä	Saatu haltuun ☐ K Kyllä ☐ E Ei	Palautettu ☐	Toimenpidepvm

Annettiin

Valitusosoitus

Päätös pannaan täytäntöön valituksesta huolimatta (TLL 106a § ja AKA 53 § 1)

Ratkaisijan allekirjoitus, virkanimike ja nimenselvennys

Esittelijän allekirjoitus, virkanimike ja nimenselvennys

Tämä päätös on annettu tiedoksi (paikka ja päivämäärä)

Tiedoksisaajan allekirjoitus

Tiedoksiantajien allekirjoitukset / haastemiehen allekirjoitus
ja nimenselvennys

Ilmoitettu syyttäjälle, pvm

Syöttönrö, syöttöpvm ja kellonaika, syöttäjä

Maksu

Maksu €

Maksun peruste

Suoritemaksun määrääminen perustuu valtion maksuperustelain (150/1992) 8 §:n nojalla annettuun sisäasiainministeriön asetukseen poliisin suoritteiden maksullisuudesta (1266/2007).

Maksun oikaiseminen

Maksuvelvollinen, joka katsoo, että maksun määräämisessä on tapahtunut virhe, voi vaatia siihen kirjallisesti oikaisua maksun määränneeltä viranomaiselta kuuden kuukauden kuluessa maksun määräämisestä.

Huom!

Ajo-oikeutta ei ole sillä, joka on määrätty ajokieltoon. Sen joka on määrätty ajokieltoon, on luovutettava heti ajokorttinsa poliisille. Ajo-oikeus alkaa uudelleen, kun ajokiellon päättymisen jälkeen ajokortti palautetaan poliisin toimesta haltijalleen tai hänelle annetaan uusi ajokortti.

Mikäli ajokorttia ei ole saatu poliisin haltuun ajokieltoon määräämisen yhteydessä tai sen jälkeen, on tämä ajokortti ajo-oikeuden kannalta mitätön ajokiellon päättymisen jälkeenkin (TLL 64 § 2 ja 82a §).

LIITE 3

VALITUSOSOITUS

Valitusviranomainen	Tähän päätökseen tyytymätön saa hakea muutosta hallinto-oikeudelta kirjallisella valituksella. Valitus on toimitettava hallinto-oikeuden kirjaamoon osoitteella:
Valitusaika	Valituskirjelmä on toimitettava hallinto-oikeuteen viimeistään 30 päivänä päätöksen tiedoksisaantipäivästä sitä lukuun ottamatta. Omalla vastuullaan valituskirjelmän voi lähettää postitse tai lähetin välityksellä. Postiin asiakirjat on jätettävä niin ajoissa, että ne ehtivät perille ennen valitusajan päättymistä. Valituskirjelmän katsotaan tulleen viranomaisen tietoon saapumispäivänään. Tiedoksisaantipäivän osoittaa tiedoksianto- tai saantitodistus. Milloin on kysymyksessä sijaistiedoksianto, päätös katsotaan tiedoksisaaduksi, ellei muuta näytetä, kolmantena päivänä tiedoksianto- tai saantitodistuksen osoit- tamasta päivästä. Milloin päätös on lähetetty postitse saantitodistusta vaati- matta, päätös katsotaan tiedoksisaaduksi seitsemäntenä päivänä päätök- seen merkitystä postinjäätöpäivästä.
Valituskirjelmän sisältö	Valituskirjelmässä on ilmoitettava <ul style="list-style-type: none"> – valittajan nimi, kotikunta, postiosoite ja puhelinnumero – päätös ja muutokset, joita valittaja päätökseen vaatii – muutosvaatimukset ja niiden perusteet
Valituskirjelmän liitteet	Valituskirjelmään on liitettävä tämä päätös alkuperäisenä tai jäljennöksenä, tiedoksisaantitodistus sekä asiakirjat, joihin valittaja vetoaa vaatimuksensa tueksi, jollei niitä ole jo aikaisemmin toimitettu viranomaiselle.
Valituskirjelmän allekirjoitukset	Valituskirjelmä on valittajan tai valituskirjelmän muun laatijan omakätisesti allekirjoitettava. Jos ainoastaan muu laatija on allekirjoittanut valituskirjel- män, siinä on mainittava myös laatijan asuinpaikka ja postiosoite.
Valituksen maksullisuus	Valitus on maksullinen. Vireillepanijan tulee suorittaa siitä tuomioistuinten ja eräiden oikeushallintoviranomaisten suoritteista perittävistä maksuista annet- tun lain mukainen oikeudenkäyntimaksu.

AUDIT-kysely**LIITE 4**

Yhteispistemäärä > 8 viittaa suurkulutukseen

Kuinka usein juot olutta, viiniä tai muita alkoholijuomia? Koeta ottaa mukaan

myös ne kerrat, jolloin nautit vain pieniä määriä, esim. pullon keskiolutta tai tilkan viiniä?

0. Ei koskaan
1. Noin kerran kuussa tai harvemmin
2. 2 - 4 kertaa kuussa
3. 2 - 3 kertaa viikossa
4. 4 kertaa viikossa tai useammin

Kuinka monta annosta alkoholia yleensä olet ottanut niinä päivinä, jolloin käytät alkoholia?

0. 1 - 2 annosta	YKSI annos on:
1. 3 - 4 annosta	* Pullo keskiolutta tai siideriä
2. 5 - 6 annosta	* Lasi mietoa viiniä
3. 7 - 9 annosta	* Pieni lasi väkevää viiniä
4. 10 tai enemmän	* Ravintola-annos väkeviä

Kuinka usein olet juonut kerralla kuusi tai useampia annoksia?

0. Ei koskaan
1. Harvemmin kuin kerran kuussa
2. Kerran kuussa
3. Kerran viikossa
4. Päivittäin tai lähes päivittäin

Kuinka usein viime vuoden aikana sinulle kävi niin, että et pystynyt lopettamaan

alkoholinkäyttöä, kun aloit ottaa?

0. Ei koskaan
1. Harvemmin kuin kerran kuussa
2. Kerran kuussa
3. Kerran viikossa
4. Päivittäin tai lähes päivittäin

Kuinka usein viime vuoden aikana et ole juomisen vuoksi saanut

tehtyä jotain, mikä tavallisesti kuuluu tehtäviisi?

0. Ei koskaan
1. Harvemmin kuin kerran kuussa
2. Kerran kuussa
3. Kerran viikossa
4. Päivittäin tai lähes päivittäin

Kuinka usein viime vuoden aikana runsaan juomisen jälkeen tarvitsit aamulla olutta tai muuta alkoholia päästäksesi paremmin liikkeelle?

0. Ei koskaan
1. Harvemmin kuin kerran kuussa
2. Kerran kuussa
3. Kerran viikossa
4. Päivittäin tai lähes päivittäin

Kuinka usein viime vuoden aikana tunsit syyllisyyttä tai katumusta juomisen jälkeen?

0. Ei koskaan
1. Harvemmin kuin kerran kuussa
2. Kerran kuussa
3. Kerran viikossa
4. Päivittäin tai lähes päivittäin

Kuinka usein viime vuoden aikana sinulle kävi niin, että et juomisen vuoksi pystynyt muistamaan edellisen illan tapahtumia?

0. Ei koskaan
1. Harvemmin kuin kerran kuussa
2. Kerran kuussa
3. Kerran viikossa
4. Päivittäin tai lähes päivittäin

Oletko itse tai onko joku muu satuttanut tai loukannut itseään sinun alkoholinkäyttösi seurauksena?

0. Ei
2. On, muttei viimeisen vuoden aikana
4. Kyllä, viimeisen vuoden aikana

Onko läheisesi tai ystäväsi, lääkäri tai joku muu ollut huolissaan alkoholikäytöstäsi tai ehdottanut, että vähentäisit juomista?

0. Ei
2. On, muttei viimeisen vuoden aikana
4. Kyllä, viimeisen vuoden aikana